

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

1872

Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνέργειαι μου ἦσαν ἡ συνέχεια καὶ ἐξακολουθήσεις τῶν κατὰ τὸ παρελθόν.

Οὕτω, δὲν ἔπαυσα καὶ παρὰ τῇ Γαλλικῇ Κυβερνήσει ἐπιμένων, καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν συναδέλφων μου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐπιδιώκων, ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἡμῶν ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ Λαυρίου. Ὁ κ. Villefont, ὁ δικαστικὸς σύμβουλος τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου, εἰς ὃν ὁ κ. Rémusat εἶχεν ἀναθέσει τὴν μελέτην καὶ γνωμοδότησιν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, εἶχε συντάξει ὑπόμνημα περὶ αὐτῆς. Λαβὼν δ' αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ εὗρων αὐτό, οὐχὶ ὁποῖον τὸ περιέμενον, παρετήρησα τῷ κ. Rémusat ὅτι παρ' ἁνωτέρου λειτουργοῦ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως προσεδόκων, μετὰ πεποιθήσεως, ἔκθεσιν ἐμβριθεῖ καὶ ἀμερόληπτον, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς, μετ' ἐκπλήξεως εἶδον ἔργον δικηγορικῶς σοφιστικόν, ὃ ἠναγκαζόμην ν' ἀντικρούσω. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξα, παρουσιάσας ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἕτερον ἀνθυπόμνημα. Ἀλλ' ἐπιστρέψαντος τοῦ κ. Μελετοπούλου εἰς Ἀθήνας, τὸ Ὑπουργεῖον μοι ἔγραψεν ὅτι ἀποκρούει τὰς ἰδέας μου, καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ὁδόν, ἣτις, ἐγὼ ἔβλεπον καὶ δὲν ἔπαυσα νὰ τῷ ἐκθέτω, ὅτι ἦν ἀδιέξοδος, τόσον μάλιστα, ὥστε, ὅσάκις ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως ὁπωσοῦν σπουδαίας, ὁ κ. Ρεμυζὰ μοι ἔλεγεν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἦτον ἐνδοτικωτέρα, ἢ ἡ Ἑλληνικὴ ἤθελε νὰ δειχθῇ συμβιβαστικωτέρα, ὥς πρὸς τὰ τοῦ Λαυρίου. Συνέταξα δὲ καὶ ἐξέδωκα ἄνωνύμως καὶ φυλλάδιον γαλλιστὶ περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Λαυρίου πρὸς φωτισμὸν τῆς κοινῆς γνώμης· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου, διότι

δὲν ἔφθανεν εἰς τὰς συμβουλὰς ἐκεῖνας, αἵτινες ἔβαινον πέραν τοῦ δικαίου καὶ οὐδένα θὰ ἔπειθον· καὶ αἱ ἔφημερίδες «Αἰὼν» καὶ «Ἀλήθεια» ἔγραψαν κατὰ τοῦ φυλλαδίου. Προσέτι δ' ἡ ἀντιπολίτευσις ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐγγράφων μου καὶ ἐδημοσίευσεν ἐπικρίνουσα αὐτά, δι' ὃ καὶ δικαίωμα μου ἐθεώρησα, καὶ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας ἐντόνους ν' ἀποτείνω διαμαρτυρίας.

Ἀγορεύσας δ' ὁ Δεληγεώργης περὶ Λαυρίου εἰς τὴν Βουλὴν, μοὶ ἔπεμψε τὸν λόγον του, ἀπαιτήσας νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν *Moniteur Universel*, ὃ καὶ ἐνήργησα· ἀλλ' ἡ ἔφημερίς ἐζήτησε καὶ ἔλαβε διὰ ταύτην τὴν δημοσίευσιν 1600 φράγκα.

Ἦτο δὲ ἰσχυρὰ ἡ καθ' ἡμῶν ἔξαψις, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου αὐτοῦ συνδανλιζομένη. Τοῦλάχιστον ὁ δημοσιογράφος κ. Hansen μοὶ ἐνεπιστεύθη ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἠρέθιζε τὰς ἔφημερίδας νὰ γράφωσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρὰ τῆς κυρίας Λενορμὰν ἔμαθον ὅτι ἔφημερίς της δὲν ἐδέχθη ἄρθρον, ὃ τῇ ἔπεμψα, διότι εἰς τὸν συντάκτην αὐτῆς ἐρρέθη ὅτι οἱ υἱοὶ μου ἐπολέμησαν κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ δὲ *République Française*, ἔφημερίς τοῦ Γαμβέτα εἶχεν ἄρθρον ὑβριστικὸν κατ' ἐμοῦ, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Γενναδίου, ὥς τινες μοὶ εἶπον, ἀλλ' ἀγνοῶ, οὐδ' ἐξήτασα ἂν ἦν ἀληθές. Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Ρωσσίας, κόμης Ὁρλόφ, μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἦν ἀπίθανον ἡ Γαλλία μετὰ τῆς Ἰταλίας νὰ δώσωσι τελεσίγραφον καὶ νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ βίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, δι' ὃ μᾶς συνίστα, ὥς καὶ ὁ Λύονς, Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, νὰ προβῶμεν εἰς συμβιβασμόν. Συνυπηκουόμην δὲ δραστηρίως καὶ μετὰ τῶν παρ' ἄλλαις αὐλαῖς συναδέλφων μου, ὅσοι ἐδύναντο νὰ ἐξασκήσωσιν τινὰ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως, καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις ὅμως καὶ τότε, ὥς καὶ ὅτε τὸν Ὀκτώβριον ἦλθεν εἰς Παρισίους, δὲν εἶχεν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ γενικότητος μόνον ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθην νὰ τῷ ἐξηγήσω αὐτὸ ἀπ' ἀρχῆς.

Ἐπῆλθε δὲ τότε εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν ἡ ἰδέα νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος διὰ διαιτησίας. Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον, ὅτε τῷ διεβίβασα ταύτην τὴν πρότασιν, φοβούμε-

νεν ἴσως φιλοπροσωπίαν καθ' ἡμῶν, ἀπέκρουσεν αὐτὴν ἐπιμόνως.

Ἐτέρα δὲ σπουδαία δημοσία ὑπόθεσις, ἣτις μὲ ἀπησχόλησε συγχρόνως ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, ἦν ἡ ἀξίωσις τῆς Γαλλικῆς Κυβερσεως τοῦ νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἡμετέραν ναυτιλίαν εἰς τὰς μεσημβρινὰς γαλλικὰς ἀκτάς, εἰς ἕκτακτον φόρον. Τὸ μέτρον ἦν δι' ἡμᾶς ἀθέτητον, ἔνεκα τῆς ζωηροτάτης κινήσεως τοῦ ἡμετέρου ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἐν τῷ λιμένι τῆς Μασσαλίας. Τούτου ἔνεκα, πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλα, ἵνα τὸ μέτρον τοῦτο ἀποδείξω, οὐ μόνον ὡς ἄδικον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐμπορικῶς εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν ἀσύμφορον. Ἐπὶ πολὺ τὸ ζήτημα ἐταλαντεύετο· καὶ ἔπειθον μὲν οἱ λόγοι μου, καὶ πολλάκις μοι εἶπεν ὁ Ὑπουργός, ὅτι ἐκέρδησα τὴν καρδίαν τοῦ Προέδρου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ περίστασις ἐπίσης μοι ἀπέδειξεν, ὅτι, πολὺ μὲν φιλόσοφος καὶ ἔντιμος ἀνὴρ ἦν ὁ Ρεμυζά, ἀλλ' ἦκιστα δραστήριος καὶ πρακτικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Προσέτι δέ, καίτοι ἐν ἀρχῇ ἀναγνωρίζαντες τὴν ἰσχὺν τῶν λόγων μου, ἀνέβαλλον ὅμως τὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς δι' αὐτῆς ἐνδοτικωτέρους εἰς τὰ Λαυριακά. Οὐχ' ἦττον ὅμως ἐπέτυχον, καὶ ἀρχὰς μὲν, ν' ἀναβληθῇ τῆς φορολογίας ἡ ἐφαρμογή, μέχρι τέλους δὲ καὶ ν' ἀνακληθῇ τὸ μέτρον ὁλοτελῶς.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐλθόντος εἰς ἐπίσκεψίν μου τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἰσπανίας κ. Ὁλοζάγα, μοι ἐπῆλθε κατὰ νοῦν, πόσον ἄτοπον καὶ ἀνόητον ἦτον ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς νέας δυναστείας νὰ διατελῇ εἰς διακεκομμένας σχέσεις μετὰ τῆς Ἰσπανίας, ἔνεκα.... τῶν παναρχαίων δυναστικῶν ἀξιώσεων τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου, δι' ἃς ὁ Βασιλεὺς Λουδοβῖκος εἶχεν ἄλλοτε προσβάλλει τὸν ἐν Ἀθήναις Ἰσπανὸν Πρέσβυν. Τὴν χορδὴν ταύτην ἐλαφρῶς ἐγγίσας, εὗρον συμφωνοῦντα καὶ τὸν συνάδελφόν μου, καὶ μέχρι τέλους ἐσυμφωνήσαμεν νὰ γράψωμεν, ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν εἰς τὴν ἰδίαν Κυβέρνησιν, προτείνοντες τὴν ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπράξαμεν μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ἰσπανία ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας Ἐπιτετραμμένον, ὅστις συνέδεσεν αὐθις τὰς πρὸ πολλοῦ διακοπείσας σχέσεις.

Περὶ Ὀλοζάγα δὲ προκειμένου, θ' ἀναφέρω καὶ ὁ μᾶς ἔδωκε γεῦμα διπλωματικὸν τῇ 18)30 Μαΐου, διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πρ. Ἀμεδαίου. Εἰς αὐτό, πολυτελέστατον ὄν, παρετέθησαν, ἐν πλείστοις ἄλλοις, ἰσπανικαὶ γαρίδες καταπληκτικοῦ μεγέθους, ἅξια νὰ ἐλκύσωσι τὸν Βιτέλιον μέχρις ἄκρων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Οὕτω κἂν ἔκρινεν ὁ γείτων μου, Πρέσβυς τῆς Ὀλλανδίας, ὅστις δύο ἐξ αὐτῶν ἐτύλιξεν εἰς χαρτίον καὶ ἔκρουσεν εἰς τὸν κόλπον του. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῶν, καὶ ὁ κ. Ὀλοζάγας μᾶς ἔλεγεν εἰς τίνα μέρη τῆς Ἰσπανίας εὐρίσκοντο.

«Τὸ κατ' ἐμέ», εἶπον γελῶν, «εἰκάζω ὅτι εὐρίσκονται καὶ ἄλλαχού. Ἄν φερ' εἰπεῖν ἐρευνηθῶσιν οἱ κόλποι ἡμῶν, ἴσως θ' ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα αὐτῶν καταγῶγια».

Τότε ὁ κ. Ζούϋλεν, Πρέσβυς τῆς Ὀλλανδίας, πρὸς κοινὴν θυμηδίαν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του καὶ ἔδειξε τὰς ἐκεῖ ἐγκλεισθείσας, ὁ δὲ ξενοδόχος ἡμῶν διέταξε καὶ ἔφερον ἀμέσως πολλὰς αὐτῶν παρωσίδας καὶ διένειμε τὸ περιεχόμενον εἰς πάντας ἡμᾶς, ἀποκομίσαντας οὕτως, ἵνα ἐπιδείξωμεν εἰς τὰς οἰκογενείας ἡμῶν, τὰ θαλάσσια ταῦτα τέρατα. Εἶχον δὲ πολλὴν σχέσιν μετὰ τοῦ κ. Ζούϋλεν, ὅστις καὶ ποτε ἐμπιστευτικῶς μοι ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἐν Βελγίῳ Φλαμανδοί, καὶ ἐξ ἐθνολογικῶν συμπαθειῶν, καὶ διότι πιέζονται ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ καθολικοῦ κόμματος, ἐγκαρδίως ἐπιθυμοῦσι τὴν μετὰ τῆς Ὀλλανδίας ἑνωσιν.

Τὸν Θιέρσον, καὶ ὡς Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ ὡς ἄνδρα ἐξόχου παιδείας καὶ εὐφυΐας, ἔβλεπον ὅσον συνεχέστερον ἐδυνάμην. Κοινὴ δὲ φιλία συνέδεε καὶ αὐτὸν καὶ ἐμὲ πρὸς τὴν ἑξοχον, διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματός της, κυρίαν V. Zuylen, ἧς ἡ πρὸς ἐμὲ εὐμένεια ἦν ἀντανάκλασις τῆς τρυφερᾶς ἀγάπης καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ἡσθάνετο, πρὸς τὴν σύζυγόν μου. Πολλάκις ἐν ταῖς συναναστροφαῖς μετ' ἐκείνης καὶ ἐμοῦ καθήμενος, συνδιελέγετο φιλικῶς ὁ κ. Θιέρσος. Ἀξίαν δ' ἀπομνημονεύσεως κρίνω μίαν τῶν συνδιαλέξεων τούτων κατ' Ὀκτώβριον ἐν Βερσαλίαις, καθ' ἣν ὁ κ. Θιέρσος μᾶς διηγεῖτο περὶ δεινῆς ἀσθενείας, ἣν εἶχεν ὑποστῆ ἐν Τρουβίλλ, καὶ εἶχε νομίσαι τότε ἐπελθοῦσαν τὴν τελευταίαν του ὥραν.

— «Καὶ τίς ἦτον ἡ τελευταία σας σκέψις, ὅτε ἐνομίσατε τοῦτο;» τὸν ἠρώτησεν ἡ κυρία Ζούϋλεν.

— «Νὰ ζητήσω τὸ κιβώτιον, εἰς ὃ εἶχον κεκλεισμένας ἰδιαιτέρας πινὰς ἐπιστολάς, ἀπεκρίθη, καὶ νὰ σχίσω καὶ ρίψω αὐτάς εἰς τὸ ὕδωρ, ὥς δυναμένας νὰ βλάψωσι τοὺς γράψαντας».

— «Ἀξιέπαινος σκέψις», τῷ εἶπεν· «ἀλλὰ δὲν ἦτο βεβαίως ἡ μόνη καὶ τελευταία».

— «Αὕτη καὶ ἡ μνήμη τῶν φίλων μου,» εἶπεν ὁ κ. Θιέρσος. «Ἄλλην δὲν εἶχον».

— «Πῶς;» ἀπήντησεν ἡ κυρία Ζούϋλεν. «Εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκείνην στιγμὴν δὲν ἐσκέφθητε ν' ἀποταθῇτε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ τῷ ζητήσητε συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σας;»

— «Ἄλλ' ἁμαρτίας δὲν ἔχω», ἀπήντησεν εὐτραπέλως ἐκεῖνος.

— «Πῶς τολμᾶτε νὰ εἰπῇτε τοῦτο κ. Προέδρε;» τῷ εἶπεν αὐστηρῶς ἡ κυρία. «Εἰσθε ἄνθρωποι. Καὶ ἔκων καὶ ἄκων δι' ὅλου σας τοῦ βίου ἐπράξατε ἁμαρτίας, καὶ μία τῶν μεγίστων ἐστὶν αὕτη, ὃ ἤδη λέγετε. Ἄν βλέπητε εἰς πᾶσαν τὴν φύσιν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, εἰς αὐτὴν καὶ μόνην στηρίζετε τὰς ἐλπίδας σας».

Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον, μακρυνθέντος τοῦ Προέδρου, ἔμεινε μόνη μετ' ἐμοῦ.

— «Ἴσως δὲν τῷ ἤρεσεν ἡ εἰλικρίνεια μου», μοὶ εἶπεν, «ἀλλὰ μοὶ εἶναι ἀδιάφορον. Τῷ ὤφειλον ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοιαύτης ἐλλείψεως ἀρχῶν, καταστρέφουσι τὰς βάσεις τῆς κοινωνίας».

Διέτριβε δὲ τότε εἰς Παρισίους ἡ Ῥωσὶς Πριγκήπισσα Τρουβέσκοη, εὐφυὴς καὶ χαρίεσσα, εἰς τὰ πολιτικὰ δὲ πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὴν ἀξίωσιν ἔχουσα, τοῦ νὰ θεωρεῖται ἡ Ἐγέρεια τοῦ κ. Θιέρσου. Αὕτη ἅπαξ καθ' ἑβδομάδα ἐδέχετο μικρὸν κύκλον 10—12 ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτευομένων, καὶ μ' ἐτίμα προσκαλοῦσά με πάντοτε. Μίαν δ' ἐσπέραν, εἰς συναναστροφὴν παρὰ τῷ Προέδρῳ, μετὰ τῆς κυρίας ταύτης καὶ ἐμοῦ συνδιαλεγόμενος ὁ κ. Θιέρσος, μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἦν καταβεβαρυμένος, ἀναγνοὺς χιλιάδας ὅλας τηλεγραφημάτων.

— «Καὶ πῶς»; τὸν ἠρώτησεν ἡ Πριγκήπισσα. «Ἀναγινώσχετε λοιπὸν ὅλα τὰ τηλεγραφήματα ὅσα ἔρχονται, καὶ τὰ ἰδιωτικά;»

— «Ὅλα βεβαίως», ἀπήντησε μετὰ μειδιάματος, ἴσως εἰρωνικῶς, ὁ κ. Θιέρσος.

— «Ἀναγινώσχετε λοιπὸν ἴσως καὶ τὰ ἰδικά μου»;

— «ὦ! ὄχι ἐκεῖνα», τῇ εἶπε, «διότι τότε θ' ἀπέθνησκον ἐκ ζηλοτυπίας, ἀλλὰ.... καὶ ἐκ πλήξεως».

Εἰς ἑτέραν δὲ πάλιν συναναστροφὴν ἐν Βερσαλίας, ὅτε ἐκαθήμην εἰς μίαν γωνίαν μετὰ τοῦ κ. Θιέρσου καὶ μετὰ τῆς κυρίας Ῥαχὴλ Trübert, θυγατρὸς τοῦ τότε Πρέσβεως ἐν Ἑλλάδι κ. Πισκατόρη, πλησιάσας ἡμᾶς, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς τῶν ἐπισήμων.

— «Ἄ! εἶπεν, ὁ κ. Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἤρπασε τὸν κ. Πρόεδρον.»

— «Ἀπατᾶσθε», ἀπήντησα. «Ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι Ἕλληνες».

— «Πῶς τοῦτο»; ἠρώτησε.

— «Περὶ ἐμοῦ, εἶπον, δὲν ἔχετε βεβαίως ἀμφιβολίαν. Ἡ κυρία εἶναι Ἑλληνίς, ὥς βλέπετε ἐκ τῆς μορφῆς της καὶ διότι ἀνετράφη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ δὲ κ. Πρόεδρος εἶναι ἐπίσης Ἕλληνα ἐκ μητρικῆς καταγωγῆς.»

Τοῦτο δὲ καὶ ἐπεκύρωσεν ὁ κ. Θιέρσος εἰς τὸν ἐκπληττόμενον φίλον του, διδάξας αὐτῷ ὅτι ἡ πρὸς μητρὸς μάμμη του ἦτον Ἑλληνίς ἐκ Βυζαντίου.

Συνεχέστερον ὅμως ἦσαν σπουδαῖαι αἱ μετὰ τοῦ Προέδρου συνδιαλέξεις μου. Μίαν ἡμέραν, περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας ὁμιλῶν μοι, μοὶ ἔλεγεν ὅτι τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς κατανάλωσιν, ὅτι ὁ πλοῦτος της θὰ ἠϋξανε πολὺ, ἂν ἀπέκλειε πᾶσαν ἔξωθεν εἰσαγωγὴν, καὶ ὅτι εὐτυχέστερα θὰ ἦτον, ἂν κατώρθου διὰ τελωνιακῆς ζώνης νὰ μονωθῇ ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων κρατῶν.

— «Ἀλλὰ» τῷ εἶπον, «κύριε Πρόεδρε, μοὶ φαίνεται ὅτι αὗται εἰσὶν ἀρχαὶ ἀρμόζουσαι εἰς παρελθόντας αἰῶνας, οὐχὶ εἰς τὴν ἐνεστῶσαν πρόοδον τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.»

— «Εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας,» μοὶ εἶπεν, «ὁ Κολβέρτος καὶ ὁ Κρομουέλλ κατέστρεψαν τὸ ἀντίπαλον αὐτοῖς Ὀλλανδικὸν ἐμπορίον, ἀποκλείσαντες αὐτό.»

Ταῦτα δ' ἀκούων, ἐσκεπτόμην κατ' ἑμαυτόν, ἂν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας πολὺ ἐκέρδησαν διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλων ἤκουσα ὅτι, ὁ ὑπὸ παντοίας ἐλπίδας εὐφυνέστατος καὶ ἱκανώτατος Θιέρσος, πρὸ πάντων ἐσεμνύνετο διὰ δύο ἰδιότητας, αἵτινες ἀμφότεραι τῷ ἔλειπον, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν εἰδημόνων, τὴν τοῦ οἰκονομολόγου καὶ τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ. Ταύτην ἐνόμιζεν ὅτι ᾠκειώθη, ἀφ' ὅτου, διὰ τὴν ἱστορίαν του, ἐπεσκέφθη μετὰ Στρατηγῶν καὶ ἐμελέτησε διάφορα πεδία μαχῶν. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ οἰήσει κατ' Ἰούνιον ἐπρότεινεν εἰς τὴν Συνέλευσιν νέον Στρατιωτικὸν Ὅργανισμὸν διὰ λόγου μακροῦ, ἰσχυρὰν παραγαγόντος ἐντύπου, καὶ ὃν καὶ ὁ Κόμης τῶν Παρισίων, μεθ' οὗ συνηντήθη ἐν συναναστροφῇ τοῦ Κόμητος Ὁρλόφ, μεγάλως μοὶ ἐπῆνεσε, διὰ τὴν ἐγγλωττίαν του ὁμῶς μόνον. Εἰς τῶν συναδέλφων μου δέ μοι εἶπεν ὅτι τὸν ἤκουσέ ποτε λέγοντα κομπαστικῶς ὅτι «ἔπραξεν ἐν μελαίνῃ περισκελίδι, ὅτι ἄλλοι πράττουσιν ἐν ἐρυθραῖς.»

Τὴν αὐτὴν δ' ἐσπέραν, λόγου ἐμπεσόντος περὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔχει μέγα ἄδικον αὐτὴ ἐπιμένουσα νὰ συνεδριάξῃ εἰς Βερσαλίας, ἐκ φόβου τῆς πιέσεως τοῦ ὄχλου τῶν Παρισίων, διότι, ἂν ἐτολμῶντο ὀχλαγωγικαὶ συναθροίσεις, θὰ διέταττε τὴν διὰ τοῦ ξίφους διάλυσίν των. Ἦτον δ' ὁ ἴδιος παντοδύναμος τότε ἐν τῇ Συνελεύσει, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν αὐτῇ καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιρροή του ἦτον ἀναπόφευκτος διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Ὑπουργείου, ὥς μοι ἔλεγεν ὁ κ. Ρεμυζά.

Τῇ 6 Φεβρουαρίου, προσκεκλημένος μετὰ τῆς Καρολίνης εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Προέδρῳ ἐν Βερσαλίᾳ, γείτονα εἶχον εἰς τὴν τράπεζαν τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. Barthélémy de St Hilaire, τὸν ἐκδότην καὶ μεταφραστὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, κατέχοντα θέσιν ἰδιαιτέρου γραμματέως παρὰ τῷ Θιέρσῳ, καὶ πολλὰ συνδιελέγην μεν περὶ τοῦ πνεύματος τῆς πρωτοβουλίας, ὃ πάντοτε ἐκέκτητο ἡ Ἑλλάς, καὶ δι' οὗ θαυμασίως ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου

πολιτισμοῦ. Ὅτε δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι καταγόμεθα (nous sommes descen=dus) ἐκ μεγάλων ἀνδρῶν, τῷ ἀπήντησα, ὅτι θέλομεν προσπαθήσει ν' ἀποδείξωμεν que nous n'en sommes pas descendus trop bas (ὅτι δὲν **κατέβημεν** πολὺ ἀπ' αὐτῶν.).

Τῇ δὲ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐπιθυμῶν περὶ τῶν τῆς ναυτιλίας νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ τοῦ κ. Προέδρου, μετέβην εἰς Βερσαλίας, ἀλλ' εὔρον ὅτι ἦν εἰς συνδιάσκεψιν μετὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Οὐχ' ἦττον, ἅμα μαθὼν ὅτι ἡμην ἐκεῖ, εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ ἐξέλθῃ ὁ ἴδιος πρὸς ἐμέ, καί, ζητήσας μοι συγγνώμην, ὅτι δὲν ἐδύνατο τότε νὰ μὲ δεχθῇ, μὲ παρεκάλεσε νὰ ἐπανέλθω, ὅταν θέλω.

— «Ὅχι ὅταν θέλω», τῷ εἶπον, «ἀλλ' ὅταν μοὶ προσδιορίσητε, διὰ νὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ σᾶς περισπάσω ἐν μέσῳ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ βουλευτικῶν ἐπιτροπῶν».

— «Ἐχετε δίκαιον», μοὶ εἶπεν, ἐννοήσας ὅτι ἡνιττόμην καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν συνέντευξιν. «Ἄλλως τε εἶναι ἀληθὴς ὁδοιπορία ἀπὸ Παριζίων ἐνταῦθα. Ἐπιτρέψατέ μοι μίαν πρότασιν. Θέλετε νὰ ἐπανέλθῃτε μετὰ μίαν ὥραν νὰ συμπρογευματίσωμεν, καὶ νὰ συνδιαλεχθῶμεν ἀμέσως μετὰ τὸ πρόγευμα;»

Εὐγνωμόνως δεχθεὶς τὴν φιλόφρονα πρότασιν, ἀπῆλθον εἰς τοὺς παραδείσους τῆς Βερσαλίας, καὶ περιῆλθον ἐπὶ μίαν ὥραν τὰς κατὰ τὸν ἀρχαῖον Γαλλικὸν τρόπον διεσκευασμένας, καὶ διὰ παντοίων γλυπτικῶν συμπλεγμάτων τοῦ ρυθμοῦ τῆς **Ἀναγεννήσεως** κατακόσμους ὀυμοτομίας, μεθ' ὃ ἐπανῆλθον εἰς τὸ Προεδρεῖον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον δὲν εἶχε λήξει, ζητήσας ἐπεσκέφθην τὴν κυρίαν Thiers, παρ' ἣ εὔρον τὸν λίαν, ὥς ἐλέγετο, ὑπ' αὐτῆς εὐνοούμενον βουλευτὴν κ. Roger, καὶ τῇ ἀνήγγειλα ὅτι, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου, θὰ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρακαθήσω εἰς τὸ πρόγευμά των, ὃ μοὶ εἶπεν ὅτι ἤδη ἐγνώριζε. Πρέπει δὲ νὰ προσθίσω ὅτι τὴν ἡμέραν, ὅσάκις τὴν εἶδον, ὥς καὶ ὅσάκις ἦλθε πρὸς ἡμᾶς εἰς ἐπίσκεψιν, δὲν ἦτον, ὥς τὰς ἐσπέρας, ὑπνηλή, ἀλλ' εὐαρεστοτάτη τὴν ὁμιλίαν.

Ἀφ' οὗ δ' ἐφ' ἱκανῶς μακρὸν χρόνον ἐπεριμέναμεν τὸν κ. Θιέρσον, ἀπῆλθομεν χωρὶς αὐτοῦ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ μετὰ

ταῦτα, ἐλθὼν, κατέλαβε τὴν κενὴν θέσιν του. Παρεκάθηντο δ' εἰς τὸ πρόγευμα καὶ οἱ Ὑπασπισταὶ καὶ ἰδιαίτεροι Γραμματεῖς τοῦ Προέδρου, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Barthélémy de St Hilaire, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἡ κυρία Jaquemont, ὡραία νεάνις, ἣν ὁ κ. Θιέρσος, παρ' ᾧ ἐκάθητο, μοὶ παρουσίασεν ὥς τὴν εἰκόνα του ζωγραφουῦσαν, καὶ διὰ τοῦτο εὐαρεστουμένην νὰ διαμένῃ παρ' αὐτοῖς ἐν Βερσαλίας.

Ἐρωτήσαντος δέ μου, ἂν τὸ ἔργον πλησιάζῃ εἰς τὸ τέλος του καὶ ἂν θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ ἰδῶ, ἡ κυρία Jaquemont εἶπεν ὅτι μία καὶ μόνη τῇ ὑπολείπεται συνεδρίασις, δι' ἣν μάτην παρακαλεῖ τὸν κ. Πρόεδρον νὰ τῇ θυσιάσῃ τινὰς ἐκ τῶν πολυασχόλων στιγμῶν του.

— «Ἄλλὰ πρέπει τέλος νὰ δώσῃ τὰς ζητουμένας στιγμάς, εἶπεν ἡ κυρία Thiers, ἥτις δὲν ἐφαίνεται πολὺ εὐχαριστημένη ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς παρ' αὐτοῖς διαμονῆς τῆς θελκτικῆς καλλιτέχνιδος.» Ἡ κυρία Jaquemont ἔχει καὶ ἄλλα ἔργα ἐν Παρισίοις. Δὲν δύναται πάντοτε νὰ τὰ παραμελῇ διὰ νὰ μένῃ πλησίον ἡμῶν!

— «ὦ! τότε,» εἶπε χαριεντιζόμενος ὁ κ. Θιέρσος, «τὰς στιγμάς αὐτὰς ποτὲ δὲν θὰ τὰς δώσω, ἂν μετ' αὐτὰς πρόκειται ἡ κυρία νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ». Καὶ ἐφίλησεν εὐγενῶς τὴν χεῖρά της, οὐχί, ὥς μοὶ ἐφάνη, ἄνευ τινος λεπτοῦ μορφασμοῦ, πρὸς μεγάλην εὐαρέσκειαν τῆς κυρίας Thiers.

Εἰς τὴν τράπεζαν δ' ἤμεθα ἔτι, ὅτε ἀνηγγέλθη ἡ ἀφίξις τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας μετὰ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας κ. Λύονς. Ἐγερθεῖς, ἐπομένως, ὁ Πρόεδρος ἀπῆλθεν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Βασιλόπαιδος. Οἱ λοιποὶ δ' ἡμεῖς μετέβημεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας Thiers, ἐξ οὗ ἐφαίνεται ἡ θύρα τῆς οἰκίας, καί, παραμονεύοντες, εἶδομεν μεθ' ἱκανὴν ὥραν ἀπερχομένους τοὺς ἐπισήμους ξένους, συνοδευθέντας μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς φλιαῆς ὑπὸ τοῦ κ. Θιέρσου, ὅστις μετὰ ταῦτα ἀνέβη πρὸς ἡμᾶς, ἵνα μοὶ ἐκφράσῃ τὴν λύπην του ὅτι ἦν ἠναγκασμένος νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὥστε μόλις τινὰς λέξεις κατώρθωσα νὰ τῷ εἰπῶ περὶ τῆς ὑποθέσεως δι' ἣν ἦλθον, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ ἐπανέλθω ἄλλην ἡμέραν. Διὰ μακροτέρων δ' εἶχον ὁμιλήσει περὶ αὐτῆς μετὰ

τοῦ κ. Barthélémy, ὅστις ἦν καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας Thiers.

Πρὶν δ' ἀπέλθω, ἡ κυρία Jaquemont μοὶ ἔδειξε τὴν εἰκόνα, ἣν εἶχε σχεδὸν ἐτοίμην καὶ ἣτις ἦν ἀριστούργημα. Καὶ μετὰ ταῦτα δ' ἐπεσκέφθην αὐτὴν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ἐργαστήριον αὐτῆς, καὶ εἶδον αὐθις τὴν εἰκόνα ταύτην ἤδη ἐτοίμην, ὥς καὶ τὴν τοῦ κ. Dufaure, ἣτις ἦν θαυμασία ὡς ὁμοιότης, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀσχημοτάτη.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ 13 περίπου ἑτῶν ἀπήντησα αὐθις τὴν καλλιτέχνην ἐν Βερολίνῳ, σύζυγον πλουσίου τινὸς γέροντος, καὶ αὐτὴν οὐχὶ νεάνιδα πλέον, οὐδ' ἀσκοῦσαν τὴν ζωγραφικὴν, ὥς ἐπάγγελμα.

Εἰς τοῦ κ. Thiers δ' ἐπέστρεψα τὴν 17ην Μαρτίου τὸ ἑσπέρας, καί, ἀναπτύξας αὐτῷ διὰ μακρῶν τὴν ἐμὴν ἄποψιν, ἐπέτυχον τέλος τὴν συγκατάθεσίν τοι.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Θιέρσου ἦσαν, ὡς ἐπόμενον, μᾶλλον συντηρητικαί, εἰ καὶ, ὡς εἶπὼν ἐσπέρας μοὶ ἔλεγεν, ὅτι ὁ φρόνιμος κυβερνήτης πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς χεῖρας δύο ἡνίας, καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας νὰ στρέφῃ τὸ ἄρμα αὐτῆς πρὸς ἑκάτερα. Ἄλλ' ἐν τῇ Συνελεύσει ἡ ἀριστερὰ δυσηρεστεῖτο διὰ τὴν μετριότητα τῶν ἀπόψεών του, καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου, ὅτε ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Γαμβέττα νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης, τὸ ἥμισυ τῆς ἀριστερᾶς ἀπέσχε, καὶ γενικῶς ἐπιστεύετο ἡ πτώσις του, καὶ διεδίδετο ὅτι ὁ Changarnier ἠθέλε, πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ἰδρύσει τριανδρίαν, συγκειμένην ἐξ ἑαυτοῦ, τοῦ Me Mahon καὶ τοῦ Lamiraut, ἀλλ' ὅτι ὁ Me Mahon δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἐν τούτοις, τῇ 17)29 Νοεμβρίου, ὁ Thiers, ἀπαγγείλας ὡραῖον λόγον, ὑπερίσχυσε διὰ πλειονοψηφίας 36 ψήφων. Δὲν ἠμβλιόπει δ' ὁ Θιέρσος, ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν βασιλοφρόνων ἀντιπάλων του. Ὡς τὸν σπουδαιότερον αὐτῶν ἐθεώρει τὸν Κόμητα τῶν Παρισίων, καὶ μοὶ ἔλεγεν ὁ κ. Κατακάζης, υἱὸς τοῦ ποτὲ Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις, ὅτι ὁ Θιέρσος τῷ εἶπεν ὅτι, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ χιτῶνός του παρεντιθέμενος ὁ Κόμης τῶν Παρισίων, ἐστὶν ἱκανώτατος νὰ διαρρήξῃ τὸν χιτῶνα.

Εἰς Trouville εἶχεν ἀπέλθαι ὁ κ. Θιέρσος κατ' Αὐγούστον, ἔτι τινὰς ἡμέρας, ἀναπαυθῆ καὶ ἀλλάξῃ αἴερα. Λαβὼν δὲ τότε καὶ ἐγὼ ἔγγραφα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῶν τρεχοῦντων ὑποθέσεων, ἀπῆλθον ὁμοίως ἐκεῖ τὴν Κυριακὴν 27 τοῦ μηνός, συνοδοιπόρους ἔχων τὸν τῇ Αὐτοκρατεῖρα ἀγαπητότατον Πρόεσβυν τῆς Ἰταλίας, Νίγραν, καὶ τὸν διάσημον κριτικὸν συγγραφέα St. Viator, ὅστις μ' ὑπεσχέθη νὰ μοὶ πέμψῃ τὴν τελευταίαν τοῦ συγγραφῆν. Ἡ μικρά, καὶ κυρίως, ὡς σταθμὸς διὰ θαλάσσια λουτρά, ἐπίσημος πόλις Trouville, κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ὠραίου λόφου, ὃν παραρρέει ἡ Tonque, καὶ ἀριστερῶς μὲν, εἰς καμπὴν τῆς ἀκτῆς, κεῖται ἡ πολίχνη Dauville, δεξιῶς δ' ὀπίσω μικροῦ ἀκρωτηρίου, ὃ λιμὴν τῆς Ἀβρης, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἀπέναντι, μόλις ὡς νέφος ἀμυδρόν, φαίνεται ἡ ἀγγλικὴ νῆσος Isle of Wight.

Ἐν Trouville κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Roches noires, καὶ ἐκεῖ ἀπῆντησα τὸν ποτὲ ἐν Ἀθήναις καὶ ἔπειτα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατελέσαντα Πρόεσβυντὴν, ἀρχίναντ' οὖν καὶ πεπαιδευμένον συγγραφέα κ. Vogué, ὅστις, ἀναγνωρίσας με, ἦλθε πρὸς ἐμέ, καί, μαθὼν ὅτι ἔμελλον νὰ διαπυκνερύσω ἐκεῖ ἵνα ἰδῶ τὸν κ. Thiers καὶ ν' ἀπέλθω μόνον τὴν ἐπιοῦσαν, ἔμεινε καὶ αὐτός, εἰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐμελέτα ν' ἀπέλθῃ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην διότι εἶχεν, ἤδη πρὸ μεσημβρίας, τύχει τῆς ἀκροάσεώς του. Ἀπῆντησα δὲ καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν κ. Villiers, καί, συνοδείᾳ αὐτοῦ ἀνέβην τὸν ὀπωσοῦν ἀπότομον, ἀλλὰ κατάφυτον λόφον, εἰς οὗ τὴν ὀφρὺν ἔκειτο τὸ Castel Cordier, ἐν ᾧ κατῴκει ὁ Θιέρσος, ὠραίαν ἔχων τὴν ἀποψιν ἐπὶ τῆς ἀχανοῦς θαλάσσης. Ἐκεῖ δ' ἀμέσως δεκτὸς γενόμενος, ἐξέθηκα εἰς τὸν Πρόεδρον ὅσα εἶχον νὰ τῷ εἰπῶ καὶ συνδιελέχθημεν περὶ αὐτῶν· ὅτε δ' ἀνεχώρουν, ἀφ' οὗ συνδιελέχθην ἰδίως καὶ μετὰ τῆς κυρίας Thiers, ἐπέστρεψε πρὸς ἐμέ, καὶ μὲ προσεκάλεσε διὰ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ γεῦμα. Οὕτως ἀπῆλθον, καὶ κατερχόμενος, ἀπῆντησα τὸν κ. Νίγραν, ὅστις ἀνήρχετο, ἵνα ζητήσῃ ἀκρόασιν καὶ αὐτός.

Ἀφ' οὗ δ' ἐπὶ μακρὸν περιεπάτησα εἰς τὴν ἄμμον τῆς παραλίας, ὅπου πολὺ ἦν τὸ πλῆθος τῶν λουομένων, καὶ εἶδον ἐν

δόξη τὸν ἥλιον βασιλεύοντα, ἀνεῳχθήθην αὖθις τὸν λόφον μετὰ τοῦ κ. Goulard περὶ τὰς 8, καὶ ὠδήγησα εἰς τὴν τράπεζαν τὴν γραίαν θείαν τῆς κυρίας Thiers, ἀριστερῶς ἔχων τὴν θυγατέρα τοῦ Πρίγκηπος τοῦ Wagram, ὑπερήλικα καὶ αὐτήν. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα πολλοὶ ξένοι συνῆλθον, ἐν οἷς καὶ ὁ Marquis de Flers καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ κ. Λαγρενέ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν εὔρον εὐκαιρίαν διὰ μακρῶν νὰ συνομιλήσω μετὰ τοῦ Θιέρσου περὶ τὴν τοῦ Λαυρίου καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἀνατολῆς, καὶ συμπαθέστατα μοὶ ἐξεφράσθη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τέλος δέ, ὅτε διελύθη ἡ συναναστροφή, κατήλθον μετὰ τοῦ Flers, καὶ διέτρεξα διὰ νυκτὸς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ εἶτα αὖθις τὴν παραλίαν, ἵνα ἰδῶ τὴν ἐντύπωσιν τῆς θαλάσσης ἐν σκότει.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἅμα ἐξύπνησα, τὰ πρῶτά μου βλέμματα ἐστράφησαν πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. ἤτις ἐξετείνεται κατὰ τὴν ὥραν ταύτην πελιδνὴ ἔμπρὸς μου καὶ ἦν διὰ μακρὸν χρόνον ἴσως ἀπεχαιρέτων. Περὶ δὲ τὰς 6 ἔσπεισα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, ὅπου ἀπῆντησα συναπερχομένους καὶ τὸν κ. Λαφίτ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ κ. Γαλιφῆ. Εἰς ἣν δ' ἅμαξαν κατὰ πρῶτον εἰσῆλθον εἶχον συνοδοιπὸρον τὸν κ. Νίγραν. Εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν ὅμως, καταλιπὼν αὐτήν, διότι ἡμεθα ἐκεῖ πολλοὶ καὶ ἐστενοχωρημένοι, μετέβην εἰς ἄλλην, καὶ ἐξηκολούθησα μετὰ τοῦ κ. Vogué, τοῦ Broët καὶ τοῦ Léon Say, μεθ' ὧν κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν σπουδαίας εἶχον ὁμιλίας περὶ τῶν Λαυριακῶν καὶ τῶν Βουλγαρικῶν, ὥς καὶ τῶν κατὰ τὴν Δακίαν, μέχρις οὗ ἀφίχθημεν κατὰ τὰς 11, 15 π. μ.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου ἦλθε πρὸς ἐμέ, νὰ μοὶ ζητήσῃ πληροφορίας περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν, ὁ Ἰούλιος Φερρύ, διορισθεὶς πρό τινος Πρέσβυς τῆς Γαλλίας παρ' ἡμῖν, συνιστώμενος δ' εἰς ἐμέ ὑπὸ τοῦ κ. Ῥεμυζά, ὡς ἀνὴρ διακεκριμένος, καὶ ὑπὸ τῆς Κυρίας, ὡς ἰδιαίτερος φίλος των.

Καὶ εἰς τοῦ Δουκὸς d'Aumale ἐξηκολούθησα φοιτῶν, καὶ εἰς τὴν συναναστροφὴν του τῆς 19 Ἰανουαρίου παρουσιάσθην εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Psse Clémentine, ἣτις μετὰ πλείστης φιλοφροσύνης μοὶ προσωμίλησεν εἰς τὸν Δούκα de Némours

μὲ παρουσίασεν ὁ κ. Γυζότος. Εἶδον δὲ πάλιν παρὰ τῷ πατρὶ του καὶ τὸν ἐξ Ἀθηνῶν γνωστόν μοι Δούκα τῆς Γίζης, τὸν δεύτερον, μόνον δ' ἐπιζῶντα, υἱὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, πρόσηβον ἤδη, ισχνόφωνον καὶ ἔτι σπουδάζοντα καὶ προσέτι τὸν Πρίγκηπα καὶ τὴν Πριγκήπισσαν Joinville, καὶ τὴν Πριγκήπισσαν Κζαρτορίσκη. Μετὰ τέσσαρας δ' ἡμέρας, εἰς ἄλλην ἐσπερίδα τοῦ αὐτοῦ Δουκὸς, ὅπου προσεκλήθην μετὰ τῆς Καρολίνας, ἐγνώρισα ἐν ἄλλοις τὸν κ. Lomenie, τὸν υἱὸν τοῦ συγγραφέως Paul Laeroix καὶ τὸν ἐγγονὸν τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου Horace Vernet, οὗ, βρέφος ἔτι, εἶχον λάβει μίαν ζωγραφίαν εἰς δῶρον. Ἄλλοτε δὲ παρουσιάσθην αὐτόθι εἰς τὸν Δούκα Monpensier καί, εἰς μίαν τῶν ἐπομένων του συναναστροφῶν, τῷ παρουσίασα τὸν Ὑψηλάντην, εἰς ἑτέραν δὲ τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βαλαωρίτην.

Εἶχε δ' ὁ Δοῦξ ἰδιαίτερον γραμματεῖα τὸν κ. Logel, οὗ ἡ ὥραία σύζυγος ἦν ἀδελφὴ τῆς νέας Ἀμερικανίδος, μεθ' ἧς εἶχον πρὸ ἐτῶν συγγευματίσει παρὰ τῇ κερῇ Mohl. Ἦν δὲ ὁ κ. Logel λίαν ἀγαπητὸς παρὰ τῷ Πρίγκηπῃ, καὶ ἐδέχετο ἐπίσης τὸ ἐσπέρας, δαπάνη, ὡς ἐλέγετο, τοῦ προϊσταμένου του, ὅστις ἀπήντα ἐκεῖ τινὰς τῶν ἄκρων Ὁρλεαντιστῶν, ὅσους ἤθελε μὲν νὰ ἰδῇ, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἀπέφευγε νὰ καλέσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τοῦ κ. Logel πολλάκις εἶχον συνδιαλέξεις περὶ τῶν ἐλπίδων των, ὡς πρὸς τῆς Γαλλίας τὸ μέλλον, καὶ τοῖς ἐξέφραζον τὴν γνώμην ὅτι, πρὸς τὸ συμφέρον των, ὥφειλον νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Δοῦκα de Chambord, ὡς τὸν μόνον νόμιμον διάδοχον τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου, ὃν αὐτοὶ νομίμως θὰ διεδέχοντο ἔπειτα διότι, ἂν ἐστήριζον τὰς ἀξιώσεις των εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν ἐπαναστάσει, ὁ λαὸς ἦν καὶ ἤδη πάλιν ἐν ἐπαναστάσει, καὶ ἐδύνατο, τῷ αὐτῷ δικαιώματι, νὰ ἐκλέξῃ πάντα ἄλλον, ὅστις θὰ ἦν, ἐπομένως, οὐχ' ἦττον νόμιμος. Ἀλλ' ἡ γνώμη των ἦν ὅτι ὁ Chambord, διὰ τῆς ἐπιμονῆς του εἰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώσεις ἀποκρουόμενας σήμερον ὑπὸ πάσης τῆς Γαλλίας, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐλπίσῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀποκαταστασίν του, καὶ πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ μέρος ἢ νὰ παραιτηθῇ. Εἶπον ὅμως ἀνωτέρω ὅτι ὁ Κό-

μης τῶν Παρισίων ὀρθότερον ἔκρινε, διότι, νὰ παραιτηθῇ μὲν δὲν ἐπείθετο ὁ Κόμης τοῦ Chambord, καθ' ὅσον, ὡς καθήκόν του ἐθεώρει νὰ στηρίξῃ τὴν σημαίαν καὶ τὰς ἀρχάς του μέχρι θανάτου, «ἂν δ' ἐτίθετο κατὰ μέρος, ἀνετρέπετο ἡ νομιμότης, ἡ μόνη βάσις τῶν ἀξιώσεων τῶν Ὁρλεανιστῶν. Τόσον δὲ προφανὲς μοι ἐφαίνετο τοῦτο, καὶ τόσον πεπεισμένος ἦμην ὅτι ὁ Κόμης τοῦ Chambord, διὰ τοῦ πείσματος, μεθ' οὗ ὑπεστήριζε ζητήματα δευτερεύοντα καὶ ἰδέας πεπαλαιωμένας, οὐχὶ διεκινδύνευεν, ἀλλ' ἐθυσίαζε τὰ πρῶτιστα, τὰ ἀφορῶντα τὴν σωτηρίαν, οὐ μόνον ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλ' αὐτῆς τῆς πατρίδος του, ὥστε, δυσφορῶν, συνέταξα ἐπιστολὴν περὶ τούτου, ἣν ἠθέλησα νὰ τῷ πέμψω ἄνωνύμως. Ταχέως ὅμως παρητήθην τῆς προθέσεως, πρῶτον, διότι ἡ ἄνωνυμία ἦν ἐναντία τῶν ἀρχῶν καὶ διαθέσεών μου, καὶ δεύτερον, διότι ἐπαρτήθην ὅτι, σταλείς, ἵνα ὑπερασπίσω τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἦν φρόνιμον ν' ἀναμιχθῶ ὅπως δήποτε εἰς ἀλλότρια.

Καὶ περὶ τῶν Βουλγαρικῶν δὲ δὲν ἔπαυσα πιστεύων ὅτι, τι τιμαλφέστερα τοῦ ἔθνους συμφέροντα κατεστρέψαμεν, ὅτε, κατὰ τὴν ἀδέξιον τῶν προηγηθέντων χρόνων πολιτικὴν, ἀντὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν ὁμόνοιαν μετὰ τῶν ὁμοπίστων καὶ ὁμοιοπαθῶν λαῶν τῆς Τουρκίας, ὧν κέντρον θὰ ἦμεθα διὰ τε τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν ὑπεροχῆς καὶ διὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἦν δὲν ἔπρεπε νὰ παύωμεν ἐπιδιώκοντες, ἐξηρεθίσσαμεν αὐτούς, ὑποβοηθήσαντες τοὺς συμφέρον ἴσως ἔχοντας ν' ἀποσπάσωσιν αὐτοὺς ἀφ' ἡμῶν, καὶ συνεδαυλίσσαμεν τὸ σχίσμα, τὸ ἡμᾶς μόνον βλάβαν, εὐτυχῶς δ' ἐντὸς ὁρίων ἀναχαιτισθὲν διὰ τῆς μὴ ἐγκρίσεως τῆς Ῥωσσίας.

Ὁ δὲ Πρέσβυς τῆς Τουρκίας, Σερβὲρ πασᾶς, συνομιλῶν μετ' ἐμοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ κ. Θιέρσου, μοι ἔλεγεν ὅτι, ὅτε ἦμην Πρέσβυς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ διόρθωσις τῶν πραγμάτων ἦν ἔτι ἐφικτή, ἤδη ὅμως, ὅτι τοσούτῳ προὔχωρησαν, ὥστε ἐστὶν ἀδύνατος.

Κατὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ἀστεῖον ἐπεισόδιον μοι ἐφάνη, ὅτι ὁ Σερβὲρ μὲ ἠρώτησε, διατί, μετὰ τῶν ἄλλων παρασῆμων, δὲν φέρω καὶ τὸ Ὁθωμανικόν.

— «Διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον,» τῷ εἶπον, «ὅτι δὲν τὸ ἔχω.»

— «Πῶς τοῦτο;» ἀνέκραξεν, ἀφ' οὗ ἐμείνατε τόσον χρόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἦσθε ἐκεῖ λίαν ἀγαπητός.»

— «Σᾶς εὐγνωμονῶ,» τῷ εἶπον, «διὰ τὴν ἐπιεικῇ ταύτην κρίσιν σας. Τότε πρέπει νὰ ὑποθέσω ὅτι μ' ἐλησμόνησε πιθανῶς ὁ τότε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν διευθύνων.»

— «Ὅστις ἦτο ; ...»

— «Ὁ Σερβὲρ πασᾶς,» ἀπεκρίθην γελῶν, ἦτοι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅστις, τῷ ὄντι, ἀσθενήσαντος τότε, καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἀποθανόντος τοῦ Ἀαλῆ πασᾶ, εἶχεν ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὑπουργείου, καθ' ὃ Γενικὸς Γραμματεὺς.

Τότε μοὶ ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν λήθην, προελθοῦσαν, εἶπεν, ἐκ τῆς ταραχῆς, ἣν ἐπέφερεν ἡ νόσος καὶ ὁ ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ Βεζίρου, καὶ προσέθηκεν ὅτι δὲν θ' ἀμελήσῃ ν' ἀναφέρῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Πύλιν.

Ἀλλ' εἴτε διότι ἐπείσθη, περισσότερον ἀφ' ὅτι τὸ ἔλεγεν, εἰς τὴν παράκλησίν μου τοῦ νὰ μὴ τὸ προῖξῃ, εἴτε ἐκ δευτέρας λήθης, οὐδὲν πλέον ἤκουσα, οὐδ' ἠρευνήσα παρὶ τούτου.

Εἰς δὲ τῶν ἀνδρῶν, οὓς μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως ἔβλεπον, ἦν ὁ Λεσσέψ, ὁ μεταβαλὼν τὴν ὄψιν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενος διὰ τὴν ἀκάματον καὶ τελεσφόρον δραστηριότητά του. Αὐτὸν συνεχῶς ἐπεσκεπτόμην, εἴτε ἐν Παρισίοις, εἴτε ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Bellevue, καὶ ἐγνώρισα τὴν τε τρίτην σύζυγόν του, ἥτις ἦτον Ἀμερικανίς, καὶ τὰ πολυπληθῆ παιδιά του, ὡς καὶ τὰς ἑξαδέλφας αὐτῆς κυρίας Taller, αἵτινες ἦσαν συγχρόνως ἑξαδέλφαι τῆς Αὐτοκρατορίσεως, περὶ ἧς, συγγενοῦς, συνεχῶς ὁ Λεσσέψ μοὶ ὠμίλει. Οὕτω μοὶ ἔλεγεν ὅτι, κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Σουέζ, ἡ Αὐτοκράτειρα ὑπεχώρησεν, ἀφεῖσα αὐτῷ τὴν πρώτην θέσιν, ὅπερ προὔκάλεσεν ἐνθουσιώδεις χειροκροτήσεις. Ἄλλο δ' ἀνέκδοτον μοὶ διηγήθη, ὅτι, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπρόκειτο νὰ τῇ δοθῇ σύνταξις ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὅτι κατὰ προτροπὴν του τὴν ἠρνήθη ἡ Εὐγενία.

Ἡμέραν δὲ τινα τοῦ Ἰουλίου, ὅτε τὸν ἐπεσκεπθῆν, ἵνα τὸν συγχαρῶ, ἐκλεχθέντα μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τῷ ἀνεπόλησα ὅτι,

ὅτε εἶχε διέλθει δι' Ἀθηνῶν, μοι εἶχε ποτὲ ὑποσχεθῇ, ἀφ' οὗ κόψη τὸν Ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, νὰ μὴ λησμονήσῃ καὶ τὸν τῆς Κορίνθου. Μοι ἀπήντησε δ' ὅτι ἦν πάντοτε πρόθυμος ν' ἀσχοληθῇ περὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἅμα ἡ Ἑλλὰς ἀποφασίσῃ αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν, καί, εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δὲν τὸν ἐλησμόνησε, μοι διέγραψε καὶ μοι ἔδωκε πρόχειρον σχέδιον τῆς διευθύνσεως, ἣτις, κατὰ τὰς μελέτας του, ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὴν μέλλουσαν διώρυγα. Καὶ περὶ τοῦ πλοῦ δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς τὸν ἐσυμβουλευθῇ, ἂν καὶ ὑπὸ τίνας ὅρους δύναται νὰ ᾖ ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ναυτιλίαν, καί, ἀναπτύξας μοι τὰς περὶ τούτου ἰδέας του, μοι ὑπεσχέθη καὶ ὑπόμνημα περιέχον αὐτάς, ἀλλὰ μέχρι τέλους ἡμέλησεν αὐτοῦ τὴν σύνταξιν.

Ἐγνωρίσθην δὲ καὶ μετὰ τοῦ κωφοῦ γέροντος D'Haussonville, ὅστις, μετὰ ταῦτα, ἐξέδωκε περίεργα ἀπομνημονεύματα τῆς ἐποχῆς τοῦ τελευταίου Αὐτοκρατοροῦ. Πολλάκις δὲ συνηντήθην καὶ μετὰ τοῦ πρὶν ἐν Ἑλλάδι Πρέσβειος τοῦ Βελγίου διατελέσαντος εὐφρανεστάτου Blondel νῦν Cullenbroeck, ὅστις, πρὸς βαθεῖάν μου θλίψιν, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐν Παρισίοις.

Οὐ μακρὰν ἡμῶν, παρὰ τὸ Parc Monceau κατῴκει ὁ Ἀλφόνσος Rothschild, εἰς οὗ τὰς λαμπρὰς συναναστροφὰς συνέρξε πᾶς ὁ ἔξοχος κόσμος τῶν Παρισίων καὶ προσεκαλούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἡ οἰκία του ἦν πολύτιμον μουσεῖον, διότι καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἡ σύζυγός του ἠγάπων καὶ ἐγνώριζον, καὶ ἦσαν ἱκανῶς πλούσιοι, ὥστε νὰ συλλέγωσι τὰ περιεργότερα τῆς τέχνης κειμήλια. Οὕτως ἐκεῖ, πλὴν μυρίων ἄλλων, ἐθαύμασα ἐν πολυτελέστατον περιδέραϊον τῆς Λουκρητίας Βοργίας, συγκείμενον ἐκ τεχνικώτατα ἐξεργασμένων χρυσῶν Ἰταλικῶν τριήρεων. Μᾶλλον ἄτοπον, ὅμως, εὔρον μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἔργον βεβαίως καλλιτέχνου τινὸς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων, ἀλλὰ μὴ ἀρμόζον, ὥς κόσμημα αἰθούσης, ἔστω καὶ φιλοκάλου ἀνδρός, ἀλλὰ μάλιστα Ἰουδαίου. Παρ' αὐτῷ δ' ἠκούσαμεν καὶ τοὺς ἑξοχωτάτους τῶν μουσικῶν, ἐν ἄλλοις τὴν Νεῖλσων, ὅτε ἦν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς τέχνης καὶ τῆς δόξης της. Αἱ εἰς ἡμᾶς τόσον εὐάρεστοι αὗται διασκεδάσεις ἐπετυγχάνοντο δι' ἀδροτάτων δαπανῶν, αἵτινες ὅμως εἰς τοὺς Ῥό-

τσιλδ ἦσαν ἀνεπαίσθητοι. Καὶ ὁ μὲν Ἀλφόνσος φρονίμως ἀπε-
σύρθη, μετ' οὐ πολὺ, τῶν τραπεζιτικῶν ἀσχολιῶν, φρονῶν πε-
ριττὸν νὰ κατατρύχη τὸν καιρὸν τοῦ πρὸς ἔτι μείζονα αὕξησιν
τῆς ἤδη ἀπεράντου περιουσίας του. Ἀλλ' ὁ ἑξαδελφός του, ὃν
ἀπῆντησα εἰς τὸ γεῦμα τῆς κυρίας Ἰωάννου (John) Ῥότσιλδ,
τῆς μητρὸς πάσης ταύτης τῆς μυριοπλούτου οἰκογενείας, καὶ τὸν
ἠρώτησα διατὶ ἑξακολουθεῖ τὰς ἐπιπόνοους ἐργασίας τοῦ τραπεζί-
του, ἀντὶ ν' ἀπολαμβάνη ἡσύχως τῶν καρπῶν τοῦ μεγάλου τοῦ
πλούτου, μοὶ εἶπε·

— «Διότι, ἂν ἤθελον ν' ἀποσυρθῶ, αἱ ἐργασίαι πρὸς διάλυσιν
τοῦ οἴκου θὰ ἦσαν οὐχ' ἥττον ἐπίπονοι, καὶ θὰ διήρκουν
δι' ὅλου τοῦ βίου μου.»

Ἦτον πλούσιος ἢ οἱ Ῥότσιλδ βεβαίως, ἀλλ' οὐχ' ἥττον πο-
λυτελὲς εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰς συναναστροφάς, ὥς πάντοτε ἔτε-
πον ἐπὶ μεγάλας ἀμοιβαῖς οἱ ἑτοχώτεροι τῶν ἀοιδῶν, ἦν ὁ κ.
Ῥεγγάϊμ, Ἰουδαῖος μὲν καὶ αὐτός, ἀλλ' ἔχων σύζυγον ἑνθεομόν
καθολικὴν ἐκ Σταυροδρομίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁμιλοῦ-
σαν Ἑλληνικά, δι' ὃ καὶ μετ' ἔτι μείζονος εὐχαριστήσεως ἔδε-
χόμεθα τὰς προσκλήσεις των. Καὶ τῷ κ. Ῥεγγάϊμ ὁ οἶκος ἦν
μουσεῖον ἑξαιρέτων εἰκόνων ἰδίως. Δεικνύων μοι αὐτάς ποτε, μοὶ
ἔλεγεν ὅτι ἄλλην, οὔτε μίαν πλέον θὰ ἠγόραζε, διότι τόπον δὲν
εἶχεν ἄλλον εἰς τοὺς τοίχους του, καὶ μεγάλας εἶχεν ἤδη δαπανή-
σει ποσότητος, δι' ἣν ἐκέκτητο συλλογὴν.

— «Ἄν εἴχετε,» τῷ εἶπον, τόπον καὶ ἐπιθυμίαν, θὰ σᾶς συ-
νίστων μίαν λαμπρὰν εἰκόνα ἐνὸς τῶν ἐπισημοτέρων Γάλλων
καλλιτεχνῶν, ἣν εἶδον σήμερον εἰς ἐργαστήριον τοῦ Boulevard
Malesherbes.»

Καὶ τῷ εἶπον τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὃ περιέγραψα τὴν εἰκόνα,
ἦν τῷ ὄντι εἶχον ἰδεῖ διερχόμενος πρὸ ἐργαστηρίου, εἰς ὃ συνε-
χῶς εἰσπηρόμην. Θαυμάσας τὸ κάλλος αὐτῆς, ἠρώτησα περὶ τῆς
τιμῆς της, καὶ ἤκουσα ὅτι πωλεῖται ἀντὶ 22.000 φρ.

Ἀλλὰ δὲν ἔλεπτολόγησα περὶ τούτου, διότι ὁ κ. Ῥεγγάϊμ
μοὶ ἐπανέλαβεν ὅτι τοῦ λοιποῦ εἰκόνας δὲν ἀγοράζει.

Τῇ ἐπαύριον τὸ ἑσπέρας, ὅτε διηρχόμεν πάλιν πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου, προελθὼν ὁ εἰκονοπώλης, μοὶ εἶπεν ὅτι μοὶ εἶναι λίαν εὐγνώμων.

Καὶ ὅτε τὸν ἠρώτησα διατί,

— «Διότι,» μοὶ εἶπε «μοὶ ἐπέμψατε ἀγοραστήν διὰ τὴν εἰκόνα μου, τὸν κ. Ὁπεγχαΐμ, εἰς ὃν τὴν ἐπώλησα.»

— «Καὶ διὰ ποσά;»

— «Δι' εἰκοσιεννέα χιλιάδας φράγκα.»

Δὲν θὰ παραλείψω δ' ἐν τοῖς γνωρίμοις μου καὶ τὴν περίφημον ἠθοποιὸν Ῥιστόρην, ἥτις ἦν γείτων ἡμῶν, κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ Boulevard Malesherbes καὶ τῆς πλατείας τῶν Αὐγουστίνων, ἀπέραντον καὶ μεγαλοπρεπεστάτην κεκτημένη οἰκίαν. Μίαν τῶν αἰθουσῶν αὐτῆς εἶχε διασκευάσει δι' ἐξεδρῶν μαρμαρίνων καὶ ἐν γένει διακοσμήσει κατὰ ῥυθμὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικόν, οὐχὶ μὲν ἐξόχως ἄνετον, ἀλλὰ καταπληκτικῆς καλλονῆς, ὥστε, ὁ εἰσιὼν, ἐνόμιζεν ὅτι θὰ εἶδεν ἐκεῖ οἰκοδέσποιναν τὴν Σαπφὸν ἢ τὴν Ασπασίαν.

Μεταξὺ δὲ τῶν φίλων μου μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ κυρία Bonnemann, χήρα τοῦ ποτὲ Πρέσβεως τῆς Μεκλεμβούργης, κυρία λίαν διακεκριμένη, ἀρίστην ἐπέχουσα θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ δύο ἔχουσα θυγατέρας, διαπρεπούσας ἐπὶ κάλλει καὶ ἀγωγῇ. Παρ' αὐτῇ πολλάκις ἠορχόμεν τὰς ἑσπέρας, καὶ διηρχόμεθα τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου εἰς ἀναγνώσεις, ἐν ἄλλοις, κατ' ἀπαίτησίν των, καὶ τῶν ἔργων μου, ὅσων ὑπῆρχε μετάφρασις.

Ἐκ τῶν ὁμογενῶν δὲ διέτριβε τότε ἐν Παρισίοις ὁ κ. Ἀλ. Μείμαρ, πρῶτος συλλαβὼν τὴν ἰδέαν ἐκδόσεως Ἑλληνικοῦ Περιοδικοῦ, πολυτελοῦς καὶ πολυδαπάνου. Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἀπέτυχεν, μὴ εὐρὸν ἱκανὴν ὑποστήριξιν, ἴσως κατὰ μέρος καὶ ἔνεκα τῆς γλώσσης, εἰς ἣν, ἀπεναντίας τῶν ὅσων πολλάκις τῷ ἐνουθέτησα, ἐπέμενεν εἰσβιάζων τύπους ἀπηρχαιωμένους καὶ ἀπαραδέκτους παρ' ἡμῖν σήμερον. Ἀλλ' ἠτύχησα νὰ συντελέσω εἰς τὴν οἰκιακὴν του εὐημερίαν, ἐρωτηθεὶς καὶ δοὺς τὰς ἀρίστας περὶ αὐτοῦ πληροφορίας εἰς Γαλλικὴν οἰκογένειαν, ἣς ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα. Ἐμελέτα δὲ νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὸ περιοδικόν του

καὶ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀναθεωρηθεῖσαν μετάφρασίν μου τῆς Ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ Κάμπε. Ἀλλ' αὕτη καὶ κατ' ἄλλο ὕφος, πολὺ ἀφελέστερον, καὶ δι' ἄλλους ἀναγνώστας, διὰ παιδία οὖσα συντεταγμένη, ὀλίγον ἤρμοζεν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο, δι' ὃ καὶ διεκόπη μετὰ τὸ πρῶτον φύλλον.

Ἔτερος δέ, τιμῶν τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν του, καὶ ὄν συνεχῶς εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπω παρ' ἐμοί, ἦν ὁ ἐκ Κρήτης κ. Παρόδης, γράφων γαλλιστὶ στίχους, οὓς δὲν θὰ ἤρνοῦντο νὰ ὑπογράψωσιν οἱ Πρυτάνεις τοῦ γαλλικοῦ Παρνασσοῦ καὶ δράματα ἐκδοὺς παντὸς ἐπαίνου τυχόντα. Εἰς ἑνὸς ἐξ αὐτῶν τοῦ *Ulm le paricide*, τὴν παράστασιν παρευρέθη μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας τῇ 23 Ἰανουορίου 1873 ἐν τῷ Θεάτρῳ *Gaieté*, εἰς ὃ ἐδιδάσκοντο, οὐχὶ ἐν νυκτί, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ, πρὸς ἀπόπειραν, τὰ δράματα εἰσέτι ἀγνώστων ποιητῶν. Ἦν δὲ τὸ θέατρον τότε πλήρες καὶ ῥαγδαῖα χειροκροτήματα ἐπέδειξαν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Παρόδη. Μετὰ ταῦτα δ' ἄλλα δράματα του ἀνεβιβάσθησαν καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου. Μοὶ προσεκόμισε δὲ καὶ μοὶ παρουσίασεν ὁ διαπρεπὴς οὗτος ὁμογενὸς μίαν ἐσπέραν τὸν κωμικὸν ἠθοποιὸν κ. *Gott*, ἄνδρα ἀρίστων κοινωνικῶν τρόπων, πεπαιδευμένον, δίπλωμα ἔχοντα πανεπιστημίου, καὶ ἄλλοτε μεταφράσαντα τὸν Χρυσόστομον.

Ὁμογενὴς δὲ ἦν καὶ ὁ πρὸς με εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθὼν κ. Κατακάζης, υἱὸς τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας καὶ μετὰ τῆς μητρικῆς μου οἰκογενείας διὰ συγγενικῶν συνδεδεμένος δεσμῶν, διατελέσας δ' αὐτὸς ἐπ' ἐσχάτων εἰς διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Ἀμερικῇ. Καὶ ἦν μὲν νέος εὐφυέστατος καὶ διὰ πολλῶν γνώσεων πεπροικισμένος· ἀλλ' ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις ἤγειρε παράπονα κατ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἀνεκλήθη, ἀποδοθείσης αὐτῷ ἐλλείψεως ἐμβριθείας, καὶ ὥς νέον τούτου δεῖγμα ἐθεωρήθη ὅτι, ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς του, διέζευξεν ἓνα τῶν συναδέλφων καὶ συνοδοιπόρων του ἀπὸ τῆς γυναικὸς του καὶ ἐννυμφεύθη αὐτήν. Καὶ ἐπροσπάθησα μὲν νὰ μεσιτεύσω ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ Πρίγκηπι Ὁρλώφ, ἀλλ' εὔρον ὅτι μεγάλη ἦν ἡ κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκεια. Ἐκορύφωσε δ' αὐτὴν ὅτε, παραιτηθεὶς ἕνεκα τῶν

κατ' αὐτοῦ ἀμερικανικῶν αἰτιάσεων, ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν, καί, χωρὶς κανένα νὰ συμβουλευθῇ, πλὴν ἑμοῦ, εἰς οὗ ἀντέστη τὰς παρατηρήσεις, ἔξεδωκε φυλλάδιον προσβλητικώτατον τῆς Κυβερνήσεως, παρ' ἧ ἦν ἐμπεπιστευμένος. Μετὰ τοῦτο ἐξηλείφθη πᾶσα ἐλπίς ἀναδιορισμοῦ του, καί, δεκτῆς γενομένης τῆς παραιτήσεώς του, εὐτυχῆς ἔπρεπε νὰ λογισθῇ, ὅτι τῷ ἐχορηγήθη μικρά τις σύνταξις.

Ἐν τῷ αὐτῷ θέρει εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ δεχθῶ εἰς Παρισίους καὶ τὸν φίλον κ. Κ. Παπαρῶηγόπουλον, ὃν πολλαχοῦ περιέφερον καὶ εἰς πολλοὺς παρουσίασα. Εἶτα δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν του Πέτρον, ὅστις μοὶ εἶπεν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς ἠρνήθησαν τὴν θέσιν Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἄνευ μισθοῦ τοῦλάχιστον 15.000 δραχ., διότι, ὡς δικηγόροι, περισσότερα ἐκαρποῦντο. Ἐν Παρισίοις δὲ τότε ὑπερησπίσθη ὁμογενῇ τινὰ κυρίαν, παρ' ἧς ὁδοντοίατρος ἀπῆλει 8000 φρ. διὰ ψευδεῖς ὀδόντας, καὶ ἐπέτυχε τὸν συμβιβασμὸν ἐπὶ τῇ ἡμισείᾳ τιμῇ. Ἦλθε δὲ καὶ ἡ μήτηρ τῆς κυρίας Λοαγούμη, κυρία Νοβικόφ, μετὰ τοῦ εὐπαιδευτοῦ υἱοῦ της, γυνὴ νεαρά ἔτι καὶ εὐειδής, ἣτις, ὅμως φοβεράς ὑπέστη συμφορὰς, διότι, δύο μὲν παιδιά της εἶχον πνιγῇ λεμβοδρομοῦντα εἰς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, ἐν δ' ἀπέθανε θραῦσαν τὸν πόδα του.

Ἄλλος ὁμογενής, ἐπισκεφθεὶς με κατὰ Μάϊον, ἦν ὁ Συνταγματάρχης κ. Πάνος, καὶ μετὰ χαρᾶς ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ὅτι συνωδεύετο ὑπὸ τῆς ὥραίας θυγατρὸς του, τῆς κυρίας Παραμυθιώτη, τῆς ποτὲ εἰς Πόρον συνοδοιπόρου μου, ἣτις καὶ πρὸ δύο ἔτων, ὅτε ἐπεδήμει ἐν Παρισίοις, ἦν ἡμῖν σχετικὴ καὶ φίλη. Ἀλλ' ἡ χαρὰ μου μετεβλήθη εἰς ἀλγεινὴν ἐκπληξιν, ὅτε μοὶ εἶπεν ὁ κ. Πάνος ὅτι ἦλθε νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ παραστῶ, ὡς μάρτυς εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς του, διαζευχθείσης τὸν σύζυγόν της, μεθ' οὗ ἄλλοτε τὴν ἔβλεπον ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ βιοῦσαν, καὶ νυμφευομένης τὸν νέον Δοῦκα Tascher de la Pagérie, Γραμματέα τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Πρεσβείας, καὶ γόνον μιᾶς τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γαλλίας οἰκογενειῶν. Καίτοι βαθέως θλιβόμενος διὰ τὸ διάβημα τοῦτο, οὗ τοὺς λόγους δὲν ἀνῆκεν εἰς ἐμὲ νὰ

ἐξετάσω, ἀφορῶν ὅμως εἰς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρός, καὶ αὐτοῦ γνωρίμου καὶ φίλου μου, δὲν ἐδυνήθην ν' ἀρνηθῶ τὴν ζητηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ σύμπραξιν, καὶ παρευρέθην εἰς τε τὸ δημαρχεῖον καὶ εἰς τὴν ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν, παρουσία, ὡς Γάλλου μάρτυρος, τοῦ κ. Dolland, οὐδενὸς δὲ προσελθόντος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ νυμφίου, κατεχομένης ὑπὸ προκαταλήψεων, ὡς μοὶ ἀπέδειξαν αἱ μετὰ καιρὸν, ὑπὸ κυριῶν συγγενῶν τοῦ Δουκὸς ἀποταθεῖσαι μοι ἐρωτήσεις, εἰς αἷς ἀπήντησα, συνιστῶν τῆς νύμφης τὴν τε ἀγωγὴν καὶ τὴν καταγωγὴν. Ὀλίγον δ' ἐφантаζόμην, ὅτε, γράφων τὸ διήγημα, τὴν «Ἐκδρομὴν εἰς Πόρον», ἀπέδιδον τῆς τότε νεαρᾶς κυρίας Πάνου τὴν καλλονὴν εἰς τὴν Ἀγκαίαν μου, ὅτι ἡ αὐτὴ ἔπειτα θὰ ἐχορήγει ὑπόθεσιν εἰς πολὺ μᾶλλον ἐνδιαφέρον μυθιστόρημα, ἂν ἤθελέ τις αὐτὴν νὰ ἐκμεταλλευθῇ. Ὅτε δὲ καὶ μετὰ τινα ἔτη εἶδον πάλιν τὴν Δούκισσαν ἐν Ἀθήναις, σχεδὸν οὐδὲν εἶχεν ἀπολέσει τοῦ κάλλους της.

Συνετέλεσα δὲ καὶ εἰς ἕτερον συνοικέσιον ἄξιον ἀφηγήσεως. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1872 εἶχεν εἶδει ἐκ Μασσαλίας μίαν τὴν ἐπισήμων καὶ εὐπόρων Ἑλληνίδων τῆς ἐκεῖ ἀποικίας, ἡ κυρία Πετροκοκκίνου, μετὰ τῆς ὥραιας θυγατρὸς της Δεσποίνης, ἧς ἡ χάρις καὶ τὰ προτερήματα ἔθελγον πάντας ἐν ταῖς συναναστροφαῖς, εἰς αἷς ἡ σύζυγός μου ἐφρόντιζε νὰ τὴν παρουσιάσῃ. Ἡγάπα δ' ἡ μήτηρ της αὐτὴν περιπαθῶς, καὶ βαθέως μὲ συνεκίνησεν ὅτε, παρακινουμένη ποτὲ ὑπ' ἐμοῦ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ἐγχείρησιν ἐν οἶδημα, ὃ εἶχεν εἰς τὸν τράχηλον, μοὶ εἶπεν ὅτι, ὅσον ἀναγκαία καὶ ἂν ἦτον αὕτη, δὲν θέλει ὑποβληθῇ εἰς αὐτήν, διότι, ἂν ἀπέβαινε θανατηφόρος, θὰ ἔμενεν ἡ θυγάτηρ της μόνη καὶ ἀπροστάτευτος ἐπὶ τῆς γῆς· θ' ἀποφασίσῃ ἐπομένως τὴν τομὴν τότε μόνον, ὅταν ἤθελεν ἀποφασισθῇ τῆς κόρης της ἡ ἀποκατάστασις. Ἐντεῦθεν δ' ὁρμηθεῖσα, προέβη εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ νὰ προτείνω τὴν ἔνωσιν ταύτης εἰς ἓνα τῶν τότε ἐν Παρισίοις διατριβόντων νέων Ἑλλήνων, ὅστις καὶ αὐτὸς ἀνῆκεν εἰς εὐπορωτάτην οἰκογένειαν. Καὶ ἐγὼ μὲν προθύμως διεβίβασα τὴν πρότασιν, πιστεύων ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ νέου μᾶλλον ὑπηρετῶ ἢ τὸ τῆς ἀξιολόγου κόρης, καὶ ἔδωκα ἀφορμὴν πρὸς συνάντησιν ἀμφοτέ-

τέρων ἐν συναναστροφαῖς, ἀλλ' ἡ ἀπάντησις, ἣν ἐν τέλει ἔλαβον καὶ ἠναγκάσθην νὰ διαβιβάσω, ἦν ὅτι, πολὺ μὲν ἤρρεσεν ἡ νεάνις, ἀλλ' ἡ προῖξ, ἀνερχομένη εἰς ἐκαντοντάδας τινὰς χιλιάδων δραχ., ἦν ἀνεπαρκής. Μετὰ τοῦτο αἱ κυρίαι ἀνεχώρησαν εἰς Μασσαλίαν, τῆς μητρὸς βαθέως θλιβομένης, ἐμοῦ ὅμως σκεπτομένου ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις ἦν οἰωνὸς ἠθικῆς ἀνισορροπίας τῶν δύο μερῶν.

Καὶ ἡ μὲν ἐγχείρησις, ἐπιμεινάντων τῶν συγγενῶν, ἔγινε κατ' Ἀπρίλιον, καὶ εὐτυχῶς μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ μῆνα μ' ἐπεσκέφθη εἰς Παρισίους ὁ ἀρχαῖος μου φίλος Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἀρχιατροῦ τοῦ Σουλτάνου, ἐπανερχόμενος ἐκ Λονδίνου, εἰς ἣν κατεῖχε θέσιν Γραμματέως τῆς Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας ἐν Βερολίνῳ.

Ἡ χαρά μου ἦν μεγίστη διὰ τὴν ἐκ νέου συνάντησιν ταύτην μετὰ νέου, ὃν μεγάλως ἠγάπων καὶ ἐξετίμων. Μοὶ ἐπῆλθε δ' εὐθὺς κατὰ νοῦν νὰ διαπράξω τι, εἰ δυνατόν, ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας καὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλων τινῶν συγγενῶν ἐκ τῶν γνωρίμων μου. Τὸ ἔσπερας λοιπόν, ἀφ' οὗ ἐγενεώτατο παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ὠδήγησα εἰς τὸ Θέατρον, μετὰ τοῦ ἐπίσης φίλου του κ. Δραγούμη. μεθ' οὗ καὶ συνενοήθη, τὸν ἠρώτησα τίνα ἦσαν τὰ περαιτέρω του σχέδια. Ὅτε δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον τὸ ἔσπερας ἀπήρχετο εἰς Βερολῖνον, ὅπου περιεμένετο ὑπὸ τοῦ θείου καὶ ἀρχηγοῦ του κ. Ἀριστάρχου, Πρέσβεως τῆς Τουρκίας ἐκεῖ, τῷ εἶπον ὅτι δὲν ἦτο εὐλόγον καὶ δυνατόν, Ἕλληνα αὐτός, διερχόμενος διὰ Γαλλίας, νὰ μὴ ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν ἐν Μασσαλία ἐπίσημον Ἑλληνικὴν ἀποικίαν. Κατ' ἀρχὰς ἐξέλαβε ταῦτα ὡς ἀστειότητα, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οὐδ' ἐγὼ αὐτὸς εἶχον ἐπισκεφθῇ τὴν ἐπίσημον ἀποικίαν. Ἀλλά, βλέπων τὴν ἐπιμονήν μου, ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι, καὶ τέλος, ὅτε τῷ εἶπον ὅτι γνωρίζω ἐκεῖ ἐξαίρετον καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν, ἥς τὸ ἐξοχώτερον κόσμημα ἦν θηγάτηρ ὠραιοτάτη, ἤρχισε μὲν διαβλέπων, ὅτι εἶχόν τι κατὰ νοῦν, ὅτε οὕτως ἐπέμενον, ἀλλ' οὐχ' ἦττον μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του διὰ Βερολῖνον ἦν ἀναπόφευκτος, ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ἐπιβαλλομένη, ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἤρχετο νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃ.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, ὅτε ἦλθε καὶ ἀπεχαιρέτα, «Ὅλα ταῦτα καλά», τῷ εἶπον. «Ἄλλ' ἐν τούτοις ἰδού ἐπιστολή, ἣν ἔγραψα τῇ κυρίᾳ Πετροκοκκίνου. Ταύτην θὰ τῇ ἐπιδώσητε, καὶ αἱ κυρίαι ἐπὶ τῇ συστάσει μου, μεγάλην θὰ ἔχωσιν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ξεναγίσωσιν ἐν Μασσαλία, καὶ ὑμεῖς, ἐλπίζω, οὐχὶ ὀλιγωτέραν νὰ λάβητε αὐτὰς ξεναγούς».

Ἐν ἄλλῃ δὲ ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν εἶχον πέμψει ἀπὸ τῆς προτεραίας, συνίστων θερμότατα καὶ ἐν πάσῃ πεποιθήσει, ὡς ἐπιθυμητὸν γαμβρόν, τὸν ἀξιόλογον νέον, ὅστις ἤλπιζον ὅτι ἤθελε παρουσιασθῇ ταῖς κυρίαις φέρων τὴν συστατικὴν μου. Τῷ ὄντι δέ, καὶ τοῦ Δραγούμη ὑποστηρίξαντός με, ἀνεχώρησεν ὁ κ. Καραθεοδωρῆς τὸ ἑσπέρας, οὐχὶ διὰ Βερολῖνον, ἀλλὰ διὰ Μασσαλίαν, καὶ μετὰ 3 ἢ 4 ἡμέρας μοὶ ἔγραφεν ὅτι διακαίεται ὑπ' ἔρωτος διὰ τὴν νέαν Δέσποιναν.

Μετὰ τέσσαρας δὲ μῆνας, ἀπ' οὗ ἐν τῷ μεταξύ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θέσιν του, μοὶ ἐπέστειλεν αὐτῆς ἐκ Μασσαλίας, προσκαλὼν με εἰς τὸν ἐπιτελλόμενον γάμον του, καὶ τῇ 1325 Αὐγούστου ἀνεχώρησα τὸ πρῶτ' δι' ἐκεῖ.

Ἀριστα γευματίσας εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Dijon, ἔφθασα διὰ νυκτός, τῇ 10ῃ, εἰς Λουγδοῦνον (Lyon), οὗ ὅμως οὐδὲν ἐδυνήθην νὰ ἰδῶ. Ἐνταῦθα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀτμάμαξαν παρ' ἐμοί, μετὰ τοῦ βρέφους καὶ τῆς τροφοῦ, ἡ νέα συγγενὴς τῶν Πετροκοκκίνων, Κα Νεγρεπόντη, ἣν πρὶν ἤδη ὀλίγον ἐγνώριζον, καὶ ὅλην τὴν νύκτα διῆλθον ἄϋπνος, συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτῆς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας μᾶς εὔρεν ἐν μέσῳ ξηρῶν πεδιάδων, μεθ' ἧς ἀπηντήσαμεν δύο εὐρείας ἀλμυρὰς λίμνας, καὶ εἶτα, διαβάντες ἐπὶ 8 λεπτὰ ὑπόγειον σύριγγα, εἶδομεν πέραν αὐτῆς ὑψούμενα ἑκατέρωθεν ὄρη ἄδενδρα καὶ φαλακρά, ὡς εἰσὶ πολλὰ κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, καὶ μεταξύ αὐτῶν τὴν ἀπεραντον θάλασσαν, κατὰ τὴν ἀκτὴν δ' ἐπὶ τοῦ πεδίου τὴν Μασσαλίαν, εἰς ἣν ἀφίχθημεν εἰς τὰς 6 1)2 τὸ πρῶτ', κατέλυσα δ' εἰς τὸ ξενοδοχεῖον de Noaille.

Ἀμέσως δὲ μετὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἀφίξεώς μου, πρῶτον μὲν συνηντήθην μετὰ τοῦ κ. Καραθεοδωρῆ, εἶτα δ' ἔσπευσα

νὰ ἰδῶ διαφόρους τῶν ἐπισημοτέρων ὁμογενῶν, μεθ' ὧν πολλὰ συνδιελέγην περὶ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἰδίως δὲ τὸν μεγάλουτον κ. Βαλλιάνον ἐζήτησα νὰ πείσω ν' ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρόμων. Ἐδείχθη δὲ διατεθειμένος εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἂν μόνον ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπετύγχανε τὴν ἔγκρισιν τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τῶν Τουρκικῶν. Ἀπήντησα δὲ μετὰ πλείστης χαρᾶς ἐπιδημοῦντα ἐνταῦθα καὶ τὸν φίλον μου, τὸν ποτὲ Γεν. Γραμματέα μου, Ἰω. Δεληγιάννην, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς γυναικαδέλφης του. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν προσεκλήθην εἰς γεῦμα παρὰ τῷ κ. Ἰω. Βαλτατζῇ, διδύμῳ ἀδελφῷ τοῦ Εὐαγγέλη, συζύγῳ δὲ τῆς ἀδελφῆς τῆς Κυρίας Πετροκοκκίνου, ἣτις ἐπίσης παρὼν μετὰ τῆς Δεσποίνης, καὶ πάσης τῆς λοιπῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας, καὶ τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῇ μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του, τῆς Κυρίας Καλλιᾶδῃ καὶ τῆς Κυρίας Ἀββῆ, αἵτινες εἶχον προσέλθει ἐκ Τουρκίας διὰ τὴν προκειμένην τελετὴν. Μετὰ δὲ τὸ πολυτελὲς γεῦμα ἐπορεύθην, μετὰ τοῦ Προξένου ἡμῶν κ. Ἀναργύρου, εἰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς πόλεως, κ. Limbourg, εἰς ὃν ἐσύστησα τὸν τε Πρόξενον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀποικίαν, ὥς καὶ τινὰς τρεχούσας ὑποθέσεις, καὶ εἶτα ὠδηγήθην ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναργύρου εἰς τὴν ὠραιοτάτην ἔπαυλιν τοῦ κ. Ζαφειροπούλου, κειμένην εἰς τῆς πόλεως τὰ περὶχωρα.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ παρευρέθην εἰς τοὺς ἀρραβῶνας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, μεθ' οὓς, ὑπὸ τοῦ κ. Προξένου καὶ τοῦ κ. Βακαλοπούλου, ὠδηγήθην εἰς τὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Λέσχῃ συνερχόμενον Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, καὶ ἐκεῖ, μεταξὺ ἄλλων, λόγου γενομένου περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ ἔθνους διαμορφώσεως, ἐξέθηκα τὰς ἰδέας μου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ψέξας τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μασσαλίας εἰσαγωγὴν τῆς μουσικῆς τοῦ Χαβιαρᾶ, ἀνατρεπούσης τὴν ἀρχαίαν, τὴν κατ' ἐμὲ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων ἡμῖν παραδεδομένην. Ἐξέθηκα δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὰ περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ἐν Παρισίοις οἰκοτροφείου, καὶ ἐν τέλει, ἐπειδὴ εἶχον πληροφορηθῇ ὅτι ὑπῆρχε διάστασις μεταξὺ Προξένου καὶ τινῶν ὁμογενῶν, ἐρευνήσας περὶ τῶν αἰτιῶν ὁμί-

λησα πρὸς ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη καὶ εὐτυχῶς τὰ διήλλαξα. Μετὰ ταῦτα δ' ὠδηγήθην εἰς γεῦμα εἰς τὴν ὥραιαν ἐξοχὴν τοῦ κ. Πετροκοκκίνου, πάππου τῆς μελονύμφου, ὅστις, ὑπέργηρος ὢν, εἰ καὶ τοὺς τρόπους εὐάρεστος καὶ φιλόφρων, ἐγεύετο κατ' ἰδίαν. Εἰς δὲ τὴν τράπεζαν παρεκάθηντο ἀπόγονοι μόνον αὐτοῦ καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἶχεν ἡ σεβαστὴ σύζυγός του, ἥς ἡ νεάζουσα δραστηριότης οὐδόλως ἤλεγχε τὴν λίαν προβεβηκείαν ἡλικίαν. Μετὰ τὸ γεῦμα δὲ πᾶσα ἡ συναναστροφή ἐπεδόθη εἰς παιγνίδια, διαρκέσαντα μέχρι τῆς νυκτός, καὶ λήξαντα εἰς οὐχ ἥττον πλούσιον δεῖπνον. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔμαθον ὅτι ὁ κ. Διοικητὴς ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπίσκεψίν μου.

Τὴν Τετάρτην, ἀφοῦ μετὰ τοῦ Προξένου παρεσκεύασα τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου, περιῆλθον μετὰ διαφόρων ὁμογενῶν τὸ εὐραίως διατεταγμένον Μουσεῖον καὶ τὸν λαμπρὸν παράλιον περίπατον τῆς Corniche, καὶ τὸν ἄλλον τοῦ Προάδου, καὶ τὸν κήπον Βορέλλη καὶ τὴν Πέμπτην ἐτελέσθη ὁ γάμος, πρῶτον εἰς τὸ Δημαρχεῖον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβημεν αὐθις εἰς τὴν ἑπαυλιν τοῦ κ. Πετροκοκκίνου, ὅπου παρεκαθήσαμεν εἰς γεῦμα 73 συνδαιτημόνων, τῶν πλείστων συγγενῶν. Προῦκάθητο δ' αὐτοῦ ὁ σεβαστὸς οἰκοδεσπότης, 83 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχων, καὶ οὗτος, περὶ τὰ τέλη, ἀνέγνω γραπτὴν πρόποσιν. Μετ' αὐτὸν δ' ἐγερθεὶς ἐγώ, ἀνέγνω ἄλλην, ἔμμετρον (sonnet), ἐκδοθεῖσαν μετὰ ταῦτα. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐφωτίσθη ὁ κήπος λαμπρῶς, καὶ χορὸς παρετάθη μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν οἱ νεόνυμφοι ἀπῆλθον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ δ' ὠραιότερα τῶν χορευουσῶν, ἑλληνὶς χάρις, ἦν ἡ νέα Αἰκατερίνη Ψυχάκη, ἡ μετὰ ταῦτα νυμφευθεῖσα τὸν Ἐμμανουὴλ Βαλτατζῆν, ἀδελφὸν τῆς νύμφης μου Λουκίας.

Ἐμεινα δ' ἔτι δύο ἡμέρας εἰς Μασσαλίαν, καθ' ἣς ἐδέχθην τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπίτηδες δι' ἐμὲ ἐκ τοῦ Αἴξ ἐλθόντος ἐνθουσιώδους φιλέλληνος Bogelli, καὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐμὰς ἐπισκέψεις παρὰ τοῖς πρωτίστοις τῶν ὁμογενῶν, ἐν αὐτοῖς καὶ τοῦ κ. Δ. Βασιλείου, παρ' ᾧ εἶδον περίεργον καὶ μοναδικὴν εἰκόνα τοῦ

Σκεντέρβη, καὶ οὐ ἡ θυγάτηρ Σμαράγδα μοὶ προσέφερε κεραμευτικὸν ἀγγεῖον, ζωγραφηθὲν ὑπ' αὐτῆς. Περιελθὼν δὲ μετὰ τοῦ κ. Βασιλοπούλου τοὺς λαμπροὺς λιμένας «Ναπολέοντος» καὶ **Juliette**, τὴν ὡραίαν ὁδὸν τῆς «Δημοκρατίας», καὶ προγευθεὶς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπὶ παραθαλασσίῳ βράχῳ καθήμενον ξενοδοχεῖον *la Réserve*, καὶ εἰς τὸν σύλλογον *Cercle Phocéen* προσελθὼν, τὸ ἑσπέρας, κατὰ τὰς 10 ἀπῆλθον μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ γαμβροῦ, καὶ τὴν ἐπαύριον κατελύσαμεν εἰς τὸ ἐν Λουγδούνῳ ξενοδοχεῖον *Collet*, ἀφικθέντες ἐκεῖ κατὰ τὰς 5 ¹/₂.

Διευερίναμεν δὲ καὶ ἐνταῦθα δύο ἡμέρας, καθ' ἃς ἔσπευσα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Ἑλληνα κ. Γεμενὴν (*Yemeniz*), ἐκδόντα σύγγραμμα περὶ τῆς νῦν Ἑλλάδος, δι' ὃ κατετάχθη ὡς μέλος τῆς ἐν Λουγδούνῳ Ἀκαδημίας. Καὶ ἐν αὐτῷ μὲν εὗρον, ὥς ἐκ τῆς ἐντυπώσεως καὶ ἦν ἐνεποίοι, οὐδέν τι πολὺ πλέον ἢ συνήθη οἰνέμπορον· ἡ δὲ σύζυγός του μοὶ ἐφάνη διακεκριμένη κυρία, καὶ ἡ θυγάτηρ του ἐλάμβανεν Ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐσπούδαζε τὸν Ὅμηρον. Εὐηρεστήθη δὲ νὰ με ξεναγήσῃ ὁ κ. Γεμενὴς διὰ τοῦ Λουγδούνου, ὃ μεγαλοπρεπῶς διασχίζει ὁ Ῥοδανός, γραφικοὺς λόφους ἔχων εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, καὶ με ὠδήγησε καὶ εἰς τὸ κατάστημα, ἐν ᾧ ὑπῆρχε τότε ἑκθεσίς γαλλικῶν εἰκόνων, πολλῶν ἀξίων λόγου. Μεταξὺ δ' αὐτῶν, μετὰ περιεργείας μᾶλλον, παρὰ μετὰ θαυμασμοῦ, εἶδον ἐλαιογραφίας τινὰς τοῦ *Doré*, οὐχὶ ἀνταξίους τῶν χαλκογραφιῶν του. Ἀπελθὼν δὲ τῇ 12ῃ τὸ ἑσπέρας, ἐπέστρεψα τῇ 22ᾳ Αὐγούστου εἰς Παρισίους.

Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ σχέσεις μου μετ' ὁμογενῶν δὲν ἦσαν πάντοτε ἐπίσης χαροποιοὶ καὶ εὐάρεστοι. Οὕτως, ἅπαξ παρέστη εἰς ἐμὲ Ἑλληνὶς ὡραιοτάτη, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς μητρὸς της, μεινάσης εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, διότι ἡσθένει τὸ μικρόν της παιδίον. Μοὶ ἀφηγήθη δ' ὅτι ἦν αὕτη θυγάτηρ, οὐχὶ νόμιμος, ἐνὸς τῶν τότε ἐν Παρισίοις διατριβόντων πλουσίων ὁμογενῶν καὶ τινος πρώην ὑπηρετείας, καὶ ἦλθε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς της χρηματικὴν βοήθειαν, διότι ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ.

Καίτοι οὐδὲν ἔχων καθῆκον νὰ ἐπεμβῶ εἰς ὑπόθεσιν τόσῳ δυσάρεστον, ἀλλ' ἀναλογιζόμενος τὴν δυσχερῇ θέσιν εἰς ἣν ἐξ ἀφροσύνης περιῆλθον αἱ ἀβοήθητοι αὗται γυναῖκες, ἀπῆλθον τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὃ μοι ὠνόμασε, τὸ τῆς Ὀλλανδίας, ἐν τῶν ἐπισημοτάτων τῶν Παρισίων, καί, ἀκούσας παρὰ τῆς μητρός, ἣτις ἐντελῶς ὡς ὑπηρέτρια ἐφαίνετο, ὅτι, διότι ἦν ἄπορος, μετὰ δυσκολίας διὰ μικρῶν δανείων κατώρθωσε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ὁδοιπορίαν, τῇ παρέστησα πᾶσαν τὴν ἀπερισκεψίαν της, διότι πιθανὸν ἦν ὅτι ὁ πατήρ, εἰς ὃν ἐγὼ δικαίωμα δὲν εἶχον ν' ἀποταθῶ, οὐδὲν θὰ τῇ ἔδιδεν, ὥστε θὰ ἔμενεν αὕτῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας της λιμώττουσα καὶ ἀβοήθητος ἐν τῇ ἄχανεῖ μεγαλοπόλει. Τὴν παρήνεσα, ἐπομένως, ἀμέσως καὶ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πολυτελοῦς ἐκείνου ξενοδοχείου, δι' ὅσων δὲ τῇ μένουσι χρημάτων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν δι' ἐπιστολῶν νὰ ἐλκύσῃ τὴν μεγαλοδορίαν τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς του, ἣν οὐδὲ καὶ ἐγνώριζεν. Ἀλλά, κλαίονσα, μοι εἶπεν ὅτι χρημάτων δὲν τῇ μένουσιν ἐπαρκῆ διὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Μετὰ βαρείας καρδίας τὰς δυστηχεῖς ταύτας ἀφείς, ἐπορεύθην πρὸς ἓνα φίλον τοῦ κυρίου, περὶ οὗ ἐπρόκειτο, καὶ διηγηθεὶς αὐτῷ ὑπὸ ἐμπιστοσύνην τὴν περίστασιν, τὸν παρεκάλεσα νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῶν γυναικῶν, καθ' ὃν εἶδε τρόπον. Ὁ δέ, τὴν ἐπαύριον ἐλθὼν πρὸς ἐμέ, μοι ἔφερε τὴν ἀγγελίαν ὅτι ὁ φίλος του συγκατετέθη νὰ δώσῃ δισχίλια φράγκα, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως ὅτι αἱ γυναῖκες θὰ ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀμα λοιπὸν ταῦτα μαθὼν, ἔσπευσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ τὴν μητέρα εὐρών, τῇ ἀνήγγειλα τὴν εὐτυχῇ ἔκβασιν, καὶ τὴν προέτρεψα ν' ἀναχωρήσῃ, ἂν ὅχι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ἐπομένην ὅμως βεβαίως. Ἡ δὲ μοι ἀπήντησεν ὅτι αὕτη μὲν βλέπει τὴν ἀνάγκην καὶ ἔστι πρόθυμος ν' ἀπέλθῃ, ἀλλ' ὅτι ἡ θυγάτηρ της κατ' οὐδένα λόγον θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Παρισίους, καὶ προτιμᾷ ν' ἀποζῇ, ὡς ἐργάτις, παρὰ τινι μεγάλῳ ῥαπτικῷ καταστήματι, ὅπου νὰ ἐκμάθῃ τὴν βιοποριστικὴν ταύτην τέχνην. Ὅσον καὶ ἂν παρωργίσθην κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς ἀτόπου αὐτῆς ἀντιστά-

σεως, ἐκάμφθην ὅμως μέχρι τέλους ὑπὸ τῶν δακρύων τῆς μητρός, καί, ἐπισκεφθεὶς μίαν τῶν ἐπισήμων ῥαπτριῶν, ἣτις εἰργάζετο διὰ τὴν οἰκογένειάν μου, καὶ εἰς ἣν εἵχομεν προμηθεύσει καὶ πολλὰς παραγγελίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν παρεκάλεσα νὰ δεχθῇ τὴν νέαν κόρην παρ' ἐαυτῇ, ἵνα ἔχῃ μικρόν τινα πόρον, καὶ κατοικῇ ὑπὸ στέγην προστάτιν. Ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ βιομήχανος μοὶ εἶπεν ὅτι, εἰ καὶ στερουμένην τῆς ἀναγκαίας ἐμπειρίας, προθύμως, ὥς ἡμετέραν προστατευομένην, τὴν κατατάττει μεταξὺ τῶν ἐργατριῶν της· ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν της δὲν ἔχει τόπον νὰ τὴν δεχθῇ, ὥς τοῦτο παρ' οὐδεμιᾶ ἄλλῃ θέλω εὔρει, οὐδ' ἂν εἶχε, θὰ ὠφέλει πολὺ διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν, διότι θὰ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιτηρῇται, ὥς ἂν ἦτον ἐντὸς παρθεναγωγείου.

Ταῦτα ἀμέσως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἐπανελάβον εἰς τὴν μητέρα, εἰπὼν αὐτῇ ὅτι τὸ μόνον ὃ τῇ ἔμεινεν ἦν, ἀνυπερθέτως ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τῆς θυγατρὸς της, ἄλλως τῇ ἀρνοῦμαι πᾶσαν προστασίαν καὶ πᾶσαν ἀνάμειξιν. Ἡ δὲ πεισθεῖσα, μ' ὑπεσχέθη ν' ἀπέλθῃ τὴν τρίτην ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας. Τῷ ὄντι δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπέστρεψα περὶ τὴν δειλὴν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ πρὸς μεγάλην μου εὐχαρίστησιν ἐπαύθον ὅτι ἡ οἰκογένεια ἀνεχώρησε.

Τρεῖς ἕτεραι ἡμέραι παρήλθον ἔκτοτε, ὅτε, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ γραφεῖόν μου νέος τις ἥκιστα διακεκριμένος τὴν ὄψιν, ἀτελῶς δὲ τὴν γαλλικὴν ὁμιλῶν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἦν ἀρμένιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐλθὼν ἵνα νυμφευθῇ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κόρην.

— «Λυποῦμαι ὅτι ἐφθάσατε ἐξώρας,» τῷ εἶπον. «Ἡ κόρη ἦν ζητεῖτε ἀνεχώρησε ἤδη διὰ Κωνσταντινούπολιν.»

— «Δὲν ἀνεχώρησε, μοὶ εἶπε. Διατρίβει εἰς Παρισίους».

— «Ἀπατᾶσθε», τῷ ἀπήντησα. «Διέτριβεν ἐδὼ μετὰ τῆς μητρός της, ἀλλ' ἀμφοτέραι ἀπῆλθον πρὸ τριῶν ἡμερῶν».

Τότε μοὶ διηγήθη, ὅτι ἀπῆλθον μὲν τῷ ὄντι, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας, ἡ κόρη, ἐξελθοῦσα τῆς ἀμάξης τοῦ σιδηροδρόμου, ἐκρύβη πού, καὶ ἀφῆκε τὴν μητέρα της νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδοιπορίαν, αὐτὴ δ' ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ περιέμεινε μέχρις οὗ ἔφθασεν ὁ μελλόννυμφός της, μεθ' οὗ εἶχε συνεννοηθῇ, καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τοὺς Παρισίους ὀπίσω.

Λίαν ἐκπλαγεῖς εἰς τὸ παράδοξον ἄκουσμα, τὸν ἠρώτησα τί τώρα θέλει παρ' ἐμοῦ· ὁ δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι διὰ δύο τινα μὲ παρακαλεῖ· πρῶτον νὰ κατορθώσω νὰ δώσῃ ὁ πατήρ ἐπαρκῆ τινα προῖκα εἰς τὴν κόρην, δεύτερον δ' εἰς αὐτὸν νὰ προμηθεύσω θέσιν τινα γραμματέως παρὰ τινι τῶν Ἑλληνικῶν ἢ καὶ τῶν γαλικῶν ἐμπορικῶν οἴκων, διότι ἄλλως τῷ ἦν ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ νυμφευθῇ.

Τῷ εἶπον δ' εἰς ἀπάντησιν, ὅτι εἰς τὸ πρῶτον οὐδόλως ἐδυνάμην ν' ἀναμιγῶ, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου σχεδὸν οὐδεμίαν ἔχω ἐλπίδα. Ἦλθε δὲ τῇ ἐπιούσῃ καὶ ἡ κόρη νὰ μὲ παρακαλέσῃ, ἐπαναλαβοῦσα μοι ὅτι ὁ νυμφίος τῆς δὲν συγκατένευε νὰ τὴν συζευχθῇ, εἰμὴ ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει τῶν δύο ἐκείνων ὅρων. Καὶ ἐπέπληξα μὲν αὐτὴν αὐστηρῶς, συνωμίλησα ὅμως οὐχ' ἥττον μετὰ τινων τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τῆς κ. Καρατζᾶ, ἣτις εἶχεν ἐμμέσους καὶ ἀμέσους σχέσεις μετὰ τοῦ πατρός· ἀλλ' ἀπέτυχον πανταχῶς. Ἐπορεύθην ἐπομένως εἰς τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἡ νέα μοὶ ἔδωκεν, ἐδήλωσα εἰς αὐτὴν ὅτι ματαίαι ἀπέβησαν πᾶσαί μου αἱ προσπάθειαι, καὶ τὴν προέτρεψα ἐπιμόνως ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὴν μητέρα τῆς, ἐξηγῶν αὐτῇ ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ μνηστήρ τῆς ἀρνεῖται νὰ τὴν νυμφευθῇ, παντὸς πόρου ἐστερημένη, ἥθελεν ἀπολεσθῇ ἐν μέσῳ τοῦ ἀπεράντου καταγωγίου τῆς διαφθορᾶς τῶν Παρισίων.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἔλεγον, προέκυψε πλήρης ὀργῆς ὁ Ἀρμένιος ἐξ ἐσωτερικοῦ δωματίου καὶ μοὶ προσῆψεν ὅτι προέτρεπον τὴν νέαν κόρην νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διαφθοράν, οὕτω παρεννοήσας τοὺς λόγους, οὓς ἀτελῶς ἤκουσεν ὅπου ἐκρύπτετο ὠτακουστῶν, διότι τῆς Ἑλληνικῆς ἦν σχεδὸν ἀδαής.

Χωρὶς νὰ καταδεχθῶ νὰ τῷ ἀπαντήσω ἄλλο, πλὴν τοῦ νὰ τῷ εἰπῶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς κόρης τὴν ἐξήγησιν τοῦ τί τῇ ἔλεγον, ἀνεχώρησα· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἠμπόδισε ν' ἀναλογισθῶ τὴν λυπηρὰν θέσιν τῆς ἀθλίας, ἥς μεγάλη ἦν ἡ ἀπερισκεψία καὶ ἣτις τότε πρῶτον ἐνόησα ὅτι συνοικεῖ μετ' αὐτοῦ. Ἐπανελάβον ἐπομένως τὰς προσπάθειάς μου, καὶ τῇ συμπράξει τῆς τε κ. Καρατζᾶ καὶ ἄλλων κυριῶν, ἐπείσθη ὁ πατήρ νὰ προσεπιδώσῃ καὶ

ἄλλα, καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἀγίων Αὐγουστίνων νὰ τελέσωσι τὸν γάμον δωρεάν, καὶ οὕτω, χωρὶς πλέον νὰ τοὺς ἰδῶ, ἡσθάνθην ὅμως μεγάλην χαρὰν ὅτι συνετέλεσα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ ἰσταμένης.

Ἄλλοτε πάλιν, κατὰ τὸν Μάρτιον, μοὶ ἀφῆκεν ἄγνωστός μοι κύριος ἐπισκεπτήριον, καθ' ὃ ἐκαλεῖτο κ. Δαμ....., πρώην Νομάρχης. Τῇ ἐπαύριον, ἐπομένως, ἀπῆλθον εἰς τὸ Μέγα Ξενοδοχεῖον (Grand Hôtel) νὰ τῷ ἀποδώσω τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ εὔρον τὴν θυγατέρα του, κόρην ὡραίαν, μετὰ τινος ἄλλης κυρίας, ἣν, ὥς σύντροφον αὐτῆς, εἶχον συμπαραλάβει ἐπὶ βραχὺν χρόνον. Μ' ὑπεδέχθησαν δ' εἰς μίαν τῶν πολυτελεστέρων αἰθουσῶν τοῦ δαπανηροτάτου ἐκείνου ξενοδοχείου, ἐξ οὗ εἵκασα ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι βαθύπλουτος οἰκογένεια. Τοῦτο δὲ μοὶ ἐπεβεβαιώθη, ὅτε, μαθὼν ὅτι ἔμελλον νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Παρισίοις, ἠρώτησα ἂν προτίθενται νὰ κατοικήσωσι δι' ὅλου τοῦ χρόνου ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, καὶ ἡ θυγάτηρ μοὶ εἶπεν ὅτι ἐπεσκέφθη ἤδη ὁ πατήρ της μίαν ἀπέναντι οὐκίαν, κειμένην ἐπομένως εἰς τὴν πολυτελεστέραν καὶ δαπανηροτέραν συνοικίαν τῶν Παρισίων, ἀλλ' ὅτι ἔχει αὕτη ἐλλείψεις καὶ δὲν τοῖς ἤρεσε· μέχρις οὗ, ἐπομένως, εὔρωσι κατάλληλον, ὅτι προτιμῶσι νὰ διαμένωσιν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, ὅπου κατέχουσιν ἱκανὰ δωμάτια, ὥστε νὰ ἔχωσιν ἄνετον δίαιταν.

Περὶ τῆς εὐπορίας των, ἐπομένως, δὲν ἐδυνάμην νὰ διστάζω, καὶ ἐνόουν πῶς ὁ κ. Δαμ..... παρητήθη, ὥς μοὶ ἔλεγε, τῆς νομαρχιακῆς θέσεως, ἵνα ἔλθῃ νὰ διαμείνῃ τινὰ χρόνον ἐν Παρισίοις.

Οὕτω παρῆλθέ τις χρόνος. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἦλθε πρὸς με ὁ κ. Δαμ....., καὶ πρὸς πολλὴν ἐκπληξιν μου, μοὶ ἐζήτησε νὰ τῷ δανείσω τινὰ χρήματα, διότι τὰ ἐδικά του δὲν τῷ εἶχον φθάσει ἐξ Ἀθηνῶν. Εὐτυχῶς δὲν εἶχον οὔτε τὰ ἐδικά μου, καὶ τῷ εἶπον ὅτι τοῦτο μικρὰν θὰ τῷ ἔφερε μόνον στενοχωρίαν, διότι γράφων, ἂν δὲν ἔγραψεν ἤδη, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ εἶχεν ἀπάντησιν.

Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ κύριος, ὃν δὲν ἐγνώριζον, καὶ εἰπὼν μοι ὅτι ἦν ὁ ἰδιοκτήτης ἢ οἰκονόμος τοῦ

Μεγάλου Ξενοδοχείου, μοὶ παρεπονέθη ὅτι πρό τινος κατοικεῖ παρ' αὐτοῖς ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἣτις, ἡγεμονικῆς διαίτης ἔχει ἀξιώσεις, ἀλλὰ, καίτοι, κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ καταστήματος, πολ-
λάκις ζητηθεῖσα, οὐδὲν πληρώνει. Εἰς ταῦτα τῷ ἀπήντησα ὅτι λυποῦμαι, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχω δικαιοδοσίαν νὰ ἐπεμβῶ. Μοὶ εἶπε δὲ τότε ὁ κύριος ὅτι ἡ οἰκογένεια προτίθεται νὰ μετοικήσῃ, αὐτὸς ὅμως ὅτι θὰ λάβῃ πάντα τ' ἀστυνομικὰ μέτρα, ἵνα τὴν ἐμποδίσῃ μέχρις οὗ πληρωθῇ. Τῷ ἀπήντησα δ' ὅτι δικαιοῦται βεβαίως νὰ πράξῃ, ὥς φρονεῖ συμφερώτερον, ἀλλὰ κατ' ἐμέ, θὰ ἔπραττον ἐν-
τελῶς τὸ ἀντίθετον· οὐ μόνον θ' ἄφηνον τὴν οἰκογένειαν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ξενοδοχείου αὐθημερόν, ἀλλ' ἂν ἦτον ἀνάγκη, καὶ θὰ τὴν ἐβίαζον εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἀστυνομίας, διότι ἄλλως θ' ἀπέ-
βαινε μεγαλητέρα ἢ ὑπὲρ αὐτῶν δαπάνη τοῦ ξενοδοχείου, χωρὶς ἴσως μεγαλητέρας ἐλπίδος ἀποδόσεως.

Ἄν ὁ ξενοδόχος κατὰ ταύτην ἢ κατ' ἄλλην ἀρχὴν ἐνήργη-
σεν, ἀγνοῶ. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκογένεια ἐμίσθωσεν εἰς κεντρικὸν μέρος τῶν Παρισίων ἐλκυστήρον καλῶς
κατηρτισμένην οἰκίαν, μεταξὺ αὐλῆς καὶ κήπου, καὶ συγκατῶκει ἐκεῖ μετὰ τινος νέου, ξένου Ἰταλοῦ ἢ Πολωνοῦ, Δουκὸς ἢ Μαρ-
κησίου, μνησιτῆρος ὥς ἔλεγε, τῆς καλῆς θυγατρὸς, μεθ' ἧς πολ-
λάκις ἐφαίνετο ἐπὶ ὠραίου δίφρου περιδιαβάζων εἰς τὰ Ἡλύσια καὶ εἰς τὸ ἄλσος τῆς Βολωνίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἤκουον, διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἔβλεπον πλέον τὸν κύριον νομάρχην, οὐχὶ λίαν ὁμαλὰ ὑποπτεύων τὰ κατ' αὐτόν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους ἔλαβον αἴφνης τηλεγράφημα τῆς κυρίας Δ. . . ἐξ Ἑλλάδος, ἀγγελούσης μοι ὅτι ἡ θυγάτηρ της ἦν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ παρακαλούσης νὰ βοηθήσω. Τῇ αὐτῇ δ' ἡμέρᾳ ἦλθε πρὸς με καὶ ὁ ὑπηρέτης τῶν Δαμ. . . ζητῶν μοι δικαιοσύ-
νην, καὶ μοὶ διηγήθη ὅτι ὁ νέος Δούξ, ὥς ἐλέγετο, ὅστις συνώκει μετ' αὐτῶν, τὸν διέταξε μίαν ἡμέραν νὰ λαμβάνῃ ἀνὰ ἓν τὰ ἐν-
δύματά του καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς τι ξενοδοχεῖον, πράττων καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον, καὶ οὕτω μετ' ὀλίγον μετεκόμισε πᾶν ὅ,τι τῷ ἀνῆκε, χωρὶς οὐδεὶς νὰ λάβῃ τούτου γνῶσιν, ἔπειτα δ' ἔγινε καὶ αὐτὸς ἀφανής. Μετ' ὀλίγον δ' ἀπῆλθε καὶ ὁ πατὴρ ἐκ Παρισίων, χωρὶς

οὐδεὶς νὰ ἡξεύρη ποῦ, καὶ χωρὶς οὐδὲν νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν οἰκο-
δεσπότην. Οὗτος δὲ τὴν κόρην, ἥτις ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ἐλάμβανε
τὸν τίτλον Δουκίσσης Coronelli d'amor, μείναςαν μόνην, καὶ μὴ
ἔχουσαν ὀβολόν, κατήγγειλλεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὥς τυχοδιώκτιν,
καὶ ἐφυλακίσθη αὕτη.

Ὅσον ἀειδῆς καὶ ἂν ἦν ἡ ὑπόθεσις, ἐφρόντισα ὅμως ν' ἀπο-
φυλακισθῇ καὶ ἡ νέα καὶ εὐρέθῃ ἀγαθὴ τις οἰκογένεια, ἥτις, τῇ
παρακλήσει μου, τὴν παρέλαβε παρ' ἑαυτῇ, μέχρις οὗ ἀποδοθῇ
εἰς τοὺς γονεῖς της.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὅτε ἤμην ἐν Μασσαλία, ἐν μιᾷ τῶν ἡμε-
ρῶν ἀπῆντησα ἐμπρός μου τὸν Δημ..., ὅστις μ' ἐχαιρέτησε καὶ
ἦλθε πρὸς ἐμέ. Ἀλλὰ τῷ ἔστρεψα τὰ νῶτα, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι εἶναι
αἴσχος ν' ἀφήσῃ τὴν θυγατέρα του καὶ ρίπτηται εἰς τὰς φυλακὰς
καὶ νὰ κυλῖηται εἰς τοὺς δρόμους τῶν Παρισίων. Μοὶ ἀπεκρίθη
ὅμως ἐκεῖνος ὅτι τοῦτο οὕτω δὲν ἔχει, ὅτι τὴν θυγατέρα του νυμ-
φεύεται ὁ Δούξ, καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς Μασσαλίαν, ἵνα παρασκευάσῃ
τὰ θεόντα, καὶ προσεχέστατα θέλει ἐπιστρέψῃ νὰ παραλάβῃ τὴν
κόρην του διὰ τοῦ γάμου τὴν τέλει.

Κατὰ πόσον ταῦτα ἦσαν ἀκριβῆ ἀγνοῶ, καὶ ἔκτοτε πλέον,
οὐδ' ἠρεύνησα, οὐδ' ἤκουσά τι περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐν Ἰουλίῳ δ' ἕτερος παρουσιάσθη εἰς ἐμέ, Ἕλληνα τὸ γένος,
ὅστις, ὅτε ὀρφανὸς ἐφοίτα εἰς τὸ σχολεῖον, εἶχε παραπεισθῇ ὑπὸ
τῶν Ἰησουϊτῶν νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα αὐτῶν, ἥδη δέ, με-
ταμεληθεὶς, ἦλθε, συμβουλήν μοι ζητῶν, πῶς ν' ἀπαλλαγῇ. Τὸν
προέτρεψα δέ, ἐπειδὴ εἶχε θείαν εὐπορον, νὰ παρακαλέσῃ αὐτὴν
νὰ τὸν πέμψῃ εἰς Ῥωσσίαν, ὅπου θὰ ἐτύγχανεν ἰσχυρᾶς προ-
στασίας, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ δόγμα τῶν γονέων του.

Μεταξὺ τῶν ἐγγχωρίων φίλων μου δὲν παραλείπω νὰ μνη-
μονεύσω τῆς νέας Μαρκησίας Φ..., ἥς αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ ὑπερέ-
βαινον ἔτι τὴν ἔσοχον χάριν καὶ καλλονήν, καὶ ἥτις, θύμα κακούρ-
γου συζύγου, ἐμακρύνθη μὲν αὐτοῦ, εἰς τοὺς εὐγενεῖς γονεῖς της
ἐπανελθοῦσα, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν καταγγείλῃ, ἔκ τε γενναίας
μακροθυμίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν κοινωνικοῦ σκανδάλου, καὶ μοὶ

τὸν ἔδειξέ ποτε ἐν πολυανθρώπῳ συναναστροφῇ, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἰδία εὗρίσκετο.

Ἡ κυρία Blaze de Bury, γυνὴ λογία, ἧς ὁ σύζυγος ἐστὶ γνωστός, ὥς εἰς τῶν συνεργατῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων, ἔδιδεν ἐνίοτε πρωῒνας μουσικὰς συναναστροφάς, εἰς αἷς προσεκαλούμην μετὰ τῆς Καρολίνης, καὶ πολλὰ ἀπηντῶμεν ἐν τῇ πολιτικῇ, τῇ φιλολογίᾳ καὶ ταῖς τέχναις διακεκριμένα πρόσωπα· οὕτως, ἐν ἄλλοις, τὴν θυγατέρα τοῦ Βιλλεμαίν, ἣτις ἔψαλεν ἀξιολόγως πρὸς τῷ κυμβάλῳ, καί, γνωρισθεῖσα μετ' ἐμοῦ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐξέδιδε τὴν μετάφρασιν τοῦ Πινδάρου, ἣν ἐξειργάσθη ὁ ἔνδοξός της πατήρ. Ἐκεῖ δὲ συνηντήθην καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Βούλουερ, δωρήσαντός μοι τ' ἀξιόλογά του ποιήματα. Ἀγχινούστατος, καὶ γνωστός μοι ἀφ' οὗτοῦ ἦν Γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας ἐν Ἀθήναις, ἀπῆλθε μετὰ ταῦτα, ὥς Ἀντιβασιλεύς, εἰς Ἰνδίας.

Συνεχῶς δ' ἐφοιτῶμεν καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ ἀριστοκρατικῷ Προαστείῳ τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ πρώην Ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μεγ. Στοϊντza, ἀνδρὸς βαθυπλούτου, φιλέλληνος καὶ τῆς νέας καὶ ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἐγκρατεστάτου. Ἡ δ' ἡγεμονίς ἦν θυγάτηρ τοῦ Βογορίδου, Ἕλληνας ἐκ Βουλγαρίας, ὅτε, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένων Βουλγάρων, διάκρισις δὲν ἐγένετο, μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν δ' ἐπανάστασιν, Βούλγαρον ἑαυτὸν εἰπόντα, δι' ὃ καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὥς προσωρινὸς ἀντικαταστάτης τοῦ τελευταίου Ἕλληνας Ἡγεμόνος εἰς Ἰάσιον τότε ἐπέμφθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ πολὺ μετὰ ταῦτα, ὥς Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ῥωμυλίας ἐγκατέστη εἰς Φιλιππούπολιν. Ἀπηντήσαμεν δέποτε παρὰ τῷ **Αὐθέντῃ**, καὶ τὴν νέαν αὐτοῦ θυγατέρα, μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς, υἱοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ῥωσσίας Γορτσακόφ, ὃν ὅμως ἔπειτα, μετὰ παρέλευσιν 14 ἐτῶν, διεζεύχθη. Ὁ δ' εἰς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡγεμόνος εἶχε δεχθῇ τὴν Ὀθωμανικὴν θρησκείαν, μετὰ τοῦ τίτλου Σατράπου, καὶ ὁ πατήρ του μοὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν τὸν ἀνεγνώριζε πλέον ὥς υἱόν, οὐδ' ἠθέλε περὶ αὐτοῦ τι ν' ἀκούσῃ.

Ἐξ Ἰαπωνίας ἦλθε κατὰ τὸ θέρος τοῦτο Ἕλληνας, ἀμαθὴς μὲν, ἀλλ' ἀγχίνους καὶ ἐπιχειρηματικὸς, ὁ κ. Βεᾶτος, πολλὰ ἔτη

εἰς Ὑουκαχάμαν διατρίψας, καὶ ἐκεῖ δις μεγάλην περιουσίαν ἀποκτήσας καὶ ἀπολέσας. Μοὶ ἐζήτησε δὲ νὰ τὸν προτείνω ὡς Πρόξενον εἰς τὸ μεμακρυσμένον ἐκεῖνο ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης Ἰέδου, ἵνα συνομολογήσῃ καὶ ἐμπορικὴν συνθήκην μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰαπωνίας. Εἰ δὲ καὶ αἱ σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῶν ἀντιπόδων ἐκείνων συνεχεῖς δὲν ἦσαν, οὐχ' ἦττον ἐθεώρησα τὴν πρότασιν οὐχὶ περιττὴν διὰ τὸ μέλλον, καί, πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ἀμέμπτου χαρακτῆρος τοῦ κυρίου τούτου, ὑπέβαλα τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον, ὁμοῦ μετὰ σχεδίου συνθήκης, ὃ συνέταξα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγγλοϊαπωνικῆς. Νομίζω ὅμως ὅτι εἰς τὰς προτάσεις μου οὐδεμία προσοχὴ ἐδόθη.

Ἀρχαίαν γνῶριμον ἀπῆντησα τῇ 23 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) εἰς τὸ ἵπποδρόμιον. Μετὰ τῆς συζήτησός μου ἤμην εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ Προέδου τῆς Δημοκρατίας, διε εἶδομεν τὸν κ. Θιέρσον μετὰ σπουδῆς ἐξελθόντα. Ἐπέστρεψε δ' ὁδηγῶν μετὰ παντὸς σεβασμοῦ νέαν κόρην, σχεδὸν παιδίον, ἣτις ἦν ἡ θυγάτηρ τοῦ Γράντ, ἦν πρὸ πέντε ἐτῶν ἐν Οὐασινγκτόνι. ἔλαβον πολλάκις εἰς τὰ γόνατά μου ἐν τῷ παιδαγωγίῳ τῆς κυρίας Buel, -εἰς ἣν δε σήμερον ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὡς εἰς θυγατέρα ὁμοτίμου αὐτῷ, ἀπέδιδεν ἡγεμονικὰς τιμὰς.

Καὶ ἕτερον δὲ τῶν ἐξ Ἀμερικῆς γνωρίμων εἶδον περιχαρῶς μετ' ὀλίγον, τὸν ἐπίσημον πολιτικὸν κ. Sumner, ὅστις, ὡς ἀρχαῖον φίλον, μὲ ἠσπάσθη καί, περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ γενομένου λόγου, μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπεποιήθη ὑποψηφιότητα εἰς τὴν προεδρείαν, μὴ θελήσας ν' ἀλλάξῃ ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς του.

Ἀρχαῖον δὲ φίλον ἀπῆντησα καὶ τὸν κ. Νεκλούδοφ, γαμβρὸν τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως κ. Κατακάζη, καὶ προσεκάλεσα αὐτὸν παρ' ἡμῖν εἰς γεῦμα. Καὶ μετὰ τῶν ἐν Πιερουπόλει δ' οἰκούντων ὁμογενῶν, τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Πετροκοκκίνου, οὓς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπανεῖδον καὶ ἐν Ρωσσίᾳ, συνηντήθην παρὰ τῷ Γραμματεῖ μου κ. Δραγούμη.

Μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν, αἷς συνεχῶς ἐπισκεπτόμην, ἦν καὶ ἡ τοῦ κ. Gastelier, διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἔχουσα δι' ἐμὲ τὸ θέλητρον, ὅτι ἐκεῖ ἐφοίτα συνεχῶς τὸ προσωπικὸν τῆς Βερμανικῆς

Πρεσβείας, καὶ παιδία ἐκ Βιρμανίας, ἐν Παρισίοις ἐκπαιδευόμενα ἐκεῖ κατώκουν, ὥστε καὶ ἡ εὐχαρις θυγάτηρ τῆς οἰκίας εἶχε μάθει παρ' αὐτῶν τὴν βιρμανικὴν, εἰς ἐμὲ δ' ἐδίδετο ἀφορμὴ νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς οὐχὶ ὅσον ἐνόμιζον ἀγρίους υἱοὺς τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τῆς Ἀσίας.

Καὶ μετὰ τοῦ Βενεδέτη, τοῦ μέχρι τοῦ πολέμου πρεσβεύσαντος ἐν Βερολίνῳ, συνέδεσα σχέσεις, τόσῳ στενωτέρας, καθ' ὅσον Ἑλληνὶς ἦν ἡ κ. Βενεδέτη. Μοὶ διηγήθη δ' αὐτὸς ὅτι εἰς τὸν πόλεμον ὥθησεν αὐτὸ τὸ Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον, διότι, κατὰ τὴν τελευταίαν συνέντευξιν, ἣν αὐτὸς εἶχε μετὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσσίας ἐν Ἐμς, ὁ Βασιλεὺς ἔδωκεν 24 ὥρῳν προθεσμίαν διὰ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς τελευταίας προτάσεις του, ἀλλὰ τοιαύτη ἀπάντησις ποτὲ δὲν τῷ ἐστάλη. Προσέτι δ' ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν Γαλλίᾳ ἐκήρυξεν, ὡς προσβολήν, τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ Βασιλεὺς ἀπέπεμψε δῆθεν τὸν Πρέσβυν τῆς ἐνῶς τὸ τέλος τῆς συνεντεύξεως αὐτοῦ οὐδὲν εἶχε τὸ προσβλητικὸν ἢ ἀνοίκειον.

Τοῦ δὲ ποτὲ πρεσβεύσαντος ἐν Ἀθήναις κ. Sartige τὸν υἱὸν εἶδον ἐξετασθέντα καὶ βραβευθέντα εἰς τὸ Lycée Condorcet.

Κατάστημα ἐκ τῶν ἀξιοθεάτων ἐν Παρισίοις ἐπεσκέφθην καὶ τὸ περίφημον πηλοπλαστεῖον ἐν Sèvres, ὅπου πρὸ πάντων ἀπεθαύμασα πηλόγραφα ἀντίγραφα τοῦ Ραφαήλου, τῶν πρωτύπων ἀντάξια· προσέτι δὲ τὸ ἑξακουστὸν ταπητοῦφαντεῖον τῶν Gobelins, ἐν ᾧ εἰς τῶν ἐπιδεξιωτέρων ἐργατῶν ὑφαίνει ἀνὰ ἓνα τετραγωνικὸν δάκτυλον καθ' ἡμέραν.

Φιλικώτερον δὲ μεθ' ἡμῶν ἢ μετὰ παντὸς τοῦ λοιποῦ Διπλωματικοῦ Σώματος συνδεδεμένη διετέλει ἡ Πρωσικὴ Πρεσβεΐα, εἰς ἣν τὸν ἐκ καρκίνου εἰς τὸ στόμα οἰκτρῶς ἀποθανόντα φίλον μου Γόλτς διεδέχθη ὁ κόμης Ἑρρίκος Ἀρνίμ, ἀνὴρ ὅπως οὖν δυσκοινώνητος, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς συμπαθῶν, ἴσως διότι οἱ υἱοί μου ὑπηρέτησαν ἐν Πρωσσίᾳ· ἡ δ' ἀξιόλογος σύζυγός του ἦν ἄκρα φίλη τῆς Καρολίνας, καὶ πολλάκις τῇ ἐζήτει τὸν βραχίονά της, ὅτε διήρχοντο τὰς αἰθούσας τῶν συναναστροφῶν, εἰς προάσπισιν κατὰ τῆς δυσμενείας, ἣν ἀνεγίνωσκεν εἰς ὅλων τῶν Γαλλίδων τὰ βλέμματα. Ἡ δὲ θυγάτηρ της ἦν ἐπισιτήθιος φίλη τῆς

πρώτης μου θυγατρὸς, ἥδη δ' ἀμφοτέραι εἰσὶν ἐν κρείττονι κόσμῳ. Γραμματεῖς δὲ τῆς Πρεσβείας ἦσαν ὁ κόμης Ἀτσφελδ καὶ ὁ πρίγκηψ Λινάρ, ἀμφοτέροι νενυμφευμένοι Ἀμερικανίδας, κοσμούσας διὰ τοῦ ἐξόχου των κάλλους τὴν τότε κοινωνίαν τῶν Παρισίων.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον, ἐλθοῦσαν τὴν γυναικαδέλφην μου Φιλικίαν ἐξ Ὁξωνίας, συνώδευσα εἰς τὰς φυλακὰς de la Grande Roquette, ὅπου κατάκλειστοι ἐργάζονται οἱ μὴ ὑπὲρ τὸ ἔτος εἰς εἰρκτὴν καταδεδικασμένοι. Ἐκεῖ δὲ μᾶς ἐδείχθη ἡ φυλακή, εἰς ἣν ἐρῶρίφθη ὑπὸ τῶν communards ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων, καὶ ἡ ἄλλη, πολὺ χειροτέρα, εἰς ἣν μετετέθη, μετὰ παρέλευσιν 24 ὥρῳ, διότι παρετηρήθη ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἐδύνατο νὰ συνδιαλέγηται μετὰ τοῦ πλησίον αὐτῷ κατακειμένου Bonjean. Εἶτα δὲ κατέβημεν εἰς τὴν στενὴν καὶ ἀποτροπαιὸν αὐλήν, ἐν ἣ, μετ' ἄλλας εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐθανατώθησαν κακούργως, καὶ παρὰ πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον, μετὰ τοῦ μάρτυρος Ἀρχιερέως καὶ οἱ ἄλλοι τῆς πόλεως ὄμηροι. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον δὲ τῆς τάξεως κυλίσαντες ἐφεινύθησαν εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐτελέσθη τὸ ἀποτροπαιὸν ἔγκλημα, καὶ ἀνθὶ ἐκαλλιεργοῦντο πρὸς ἐξιλασμόν εἰς τὸν πρὸς αὐτὴν φέροντα διάδρομον.

Ἄλλην ἡμέραν μετέβημεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν διαμαρτυρομένων, ἠκούσαμεν ἐκεῖ τοῦ εὐγλώττου ιεροκήρυκος Bersier, +) ἀφηγουμένου διὰ τίνων λόγων ὁ Πέτρος μετέπεισεν ἓνα Ῥωμαῖον εἰς τὸν χριστιανισμόν, μεμφομένου δέ του Πάπα καὶ τῆς τότε ἠθικῆς παρακμῆς τῆς Γαλλίας.

Ἦκροάσθη δὲ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἅπαξ τοῦ Φιλαρέτου Châles, ἀναγνόντος, οὐχὶ δ' ὁμιλήσαντος, περὶ Ἰαπώνων καὶ Βουδισμού, καλῶς μὲν, ἀλλ' εἰς γενικότητα μᾶλλον καὶ εἰς κοινούς τύπους περιορισθέντος.

Τῇ δὲ 29 Φεβρουαρίου (12 Μαρτίου) συνεπορεύθην μετὰ τῆς κυρίας Λαγρενὲ εἰς τὸ Collège de France, ἵνα ἀκούσωμεν τοῦ κ. Beulé τὸ μάθημα Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Καλλιτεχνίας. Καὶ ἡ μὲν σύντροφός μου ἐξηλθεν ἐνθουσιῶσα ἐκ τῆς πολυμαθείας τοῦ Καθηγητοῦ, ἐγὼ δ' ἔμεινα ἐκπεπληγμένος, πῶς οἱ ἀκροαταὶ ἦσαν οὕτως ἀμαθεῖς ἢ ἀπαθεῖς, ὥστε ν' ἀνεχθῶσιν ὅσα ἤκου-

σαν· οὕτω, φέρε' εἰπεῖν, ὅτε ὁ Καθηγητὴς τοῖς εἶπεν ὅτι ἡ λεγομένη Κορινθιακὴ αἶθουσα ἦν θολωτή!, προσέτι ὅτι οἱ Κυζικινοὶ στατῆρες ἐκαλοῦντο οὕτως ἕκ τινος πόλεως κειμένης κατὰ Σκυθίαν(!), καὶ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας, ὅστις εἶχεν ἐκδώσει ὀγκώδη τόμον περὶ νομισμάτων Ἑλληνικῶν. Προσέτι δὲ ἠγνόει, ὅτι ἡ Vesta ἐλέγετο Ἑστία ἑλληνιστί. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν τὸν ἐκώλυσαν, οὐδ' ἦσαν λόγοι ὅπως τὸν κωλύσωσι, νὰ διορισθῇ μετ' ὀλίγον Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν. Ἰδέ, ποῦ, πλὴν τῆς Ἀκαδημίας, τὸν ἀνεβίβασεν ἡ κλίμαξ τῆς Ἀκροπόλεως· εἰς τὴν πολιτικὴν του δὲ ταύτην περιωπὴν συνεχῶς ἐπεσκέφθην αὐτὸν καὶ τὴν κυρίαν Beulé, καὶ εἰς αὐτὴν ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς Ἑμψύχωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, οὗ ἀνωτέρω ἐμνήσθην συνεδριάζοντος εἰς τὸ Palais des Beaux-Arts, μετέβαινον ἀνὰ πύσσαν Πλευρτην. Ἦν δὲ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ τότε Πρόεδρος ὁ κ. Egger, καὶ ἡ τάσις αὐτοῦ ἦν φιλελληνικωτάτη. Δὲν δύναιμι ὅμως νὰ δι'σχυρισθῶ ὅτι πάντα τὰ ἐκεῖ λεγόμενα ἦσαν ἄπταιστα, ὡς ὅτε ὁ τότε νέος Μαρκήσιος de Queux de St Hilaire ἀνέφερεν ὅτι ἡ Βαβυλωνία, ὑποτιθεμένη κωμωδία τοῦ Βυζαντίου, ἦν δημοτικωτάτη ἐν Ἑλλάδι. Προσῆνεγκον δ' εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ εἰς τὴν τῆς Ἀκαδημίας, τὴν μετάφρασιν τῆς Αἰνειάδος ὑπὸ τοῦ πατρός μου, ἣτις ἦν βεβαίως, καὶ διὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆς γλώσσης, πολὺ ἀξιωτέρα προσοχῆς παρὰ πολλὰ ἔργα, εἰς ἃ μεγάλην ἀπέδιδεν ἀξίαν ὁ Σύλλογος, μόνον διότι ἦσαν χρόνων μεσαιωνικῶν, ἢ αὐτοὺς ἀπέβλεπον.

Ἑτέρα δ' ἐπιστημονικὴ ἐταιρία, εἰς ἣν ἐνίστε ἐφοίτων, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐγγραφῶ μέλος αὐτῆς, ἦν ἡ ἀνθρωπολογικὴ. Ἐκεῖ δ' εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γνωρίσω τὸν ἐπίσημον Quatrefage, καὶ πολλὰς ν' ἀκούσω ἀναλύσεις τῶν νέων ἀνθρωπολογικῶν θεωριῶν.

Εἰς δὲ τῆς Ἀκαδημίας γενικὴν συνεδρίασιν ἤκουσα τὴν ἐκθεσιν τοῦ Δουκὸς de Noaille περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ τοῦ ἄθλου τῆς ἀρετῆς, τοῦ κληροδοτηθέντος ὑπὸ Μονθιῶνος, καὶ ἐθαύμασα τὴν εὐγένειαν καὶ ἐγκράτειαν τοῦ λόγου

αὐτοῦ, ὃν ηὐχόμεν νὰ ἐλάβανον, ὥς πρότυπον, οἱ κριταὶ τοῦ ἡμετέρου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Εἰς τὸ τμήμα δ' αὐτῆς, εἰς ὃ ἀνήκον, τὸ τῶν Ἐπιγραφῶν κλ. ἀνέγνωσα εἰς τρεῖς κατὰ συνέχειαν Παρασκευάς, (21 καὶ 28 Ἰαν. καὶ Φεβρ. π.) ὑπόμνημα περὶ τοῦ ἀρχαίου Λαυρίου, ὃ, ἐπιδοκιμασθέν, ἐξεδόθη εἰς τὴν συλλογὴν αὐτῆς τὴν ἐπιγραφομένην: *Mémoires de savants étrangers*.

Ὡς τὴν ὑψίστην δὲ φιλολογικὴν μου ἐπιτυχίαν θεωρῶ, ὅτι ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ Victor Hugo. Ἐσπέραν τινά. σπεύσας εἰς τὸ Ὠδεῖον νὰ ἰδῶ διδασκόμενον τὸν Ruy Blas, τὴν ἐπαύριον ἐπορεύθην πρὸς τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ ποιητὴν, μεθ' οὗ ἐξ Ἀθηνῶν ἤμην εἰς ἀλληλογραφίαν, ἵνα τῷ ἐκφράσω τὸν ἐνθουσιασμόν μου, καὶ ἐξεπλάγην ἰδὼν τὸν ἄνδρα, ὃν, ὥς ἐκ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ, ἐξελάβανον δύσκολον, τραχύν, οἰηματίαν, εἰς ὕψη δυσπρόσιτα αἰρόμενον, ὅτι ἦν ἐξ ἐναντίας φιλόφων, ἥπιος, περιποιητικός. Καὶ τῷ ἐξέφρασα μὲν πάντα τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὸ ὠραῖόν του δράμα, ἀλλὰ τῷ εἶπον ὅτι τὴν πρωταγωνίστριαν δὲν εὔρον ἀξίαν τοῦ ἔργου τούτου· ὁ ἴδιος ὁμοίως ἦν ἀπ' αὐτῆς ἠνυχαισθημένος. Ἦσαν δὲ φιλελληνικώτατα τὰ αἰσθήματα, ἃ μοὶ ἐξέφρασεν, εἰπὼν μοι ὅτι ἐστὶ πάντοτε ὑπερασπιστὴς τῶν πιεζομένων, καὶ ὅτι ἐπολέμησεν ἄλλοτε τὸν Γιζότον, δι' ὀχυρισθεὶς ὅτι παρὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπρεπε ν' ἀπαιτηθῇ ἡ ἀπότισις τοῦ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐγγυηθέντος χρέους αὐτῆς, ὅτι δ' ἡ Ἑλλάς, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία πρέπει ποτὲ ν' ἀποτελέσωσι τὴν Εὐρωπαϊκὴν συμπολιτείαν *les états-unis de l'Europe*. Περὶ δὲ δραματικῆς ποιήσεως ἐπρέσβευεν, ὀρθότατα λέγων, ὅτι *le drame bourgeois* ἐφόνευσε τὸ ἀληθὲς δράμα.

Ἀξίαν λόγου συγγραφέα ἀπήντησα, παρὰ τῷ συναδέλφῳ μου τῆς Αὐστρίας κόμητι Ἀπὸνῃ, τὴν συγγενῇ τῆς συζύγου του κυρίαν Craven, θυγατέρα τοῦ Marquis de la Ferte, ἣν συνεχάρην διότι, διὰ τοῦ μυθιστορήματος αὐτῆς *Fleurange*, καὶ ἄλλων ἔργων, ἐπανέφερε τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν εἰς ὑγιειντέραν καὶ θρησκευτικωτέραν ὁδόν, τῆς εἰς ἣν εἶχεν ἐπ' ἐσχάτων εἰσέλθει.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, προσκλήσει τοῦ Ph. Châles καὶ τῆς οἰκογενείας του, συναπῆλθον μετ' αὐτῶν καὶ μετὰ τῆς θυγατρὸς

μου Ζωῆς εἰς Moncléry, ἐν τῶν χωρίων τῶν περὶ τὰ Παρίσια, ἵνα παρενρεθῶμεν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Οἰρηέους, μουσικῶν ἑταιρειῶν ὀργανικῶν καὶ ᾠσματικῶν ὀργανισμένων, εἰς τὰς κατωτέρας τῆς κοινωνίας στιβάδας, καὶ ὧν ὁ σκοπὸς ἦν νὰ διαδίδωσιν ἐν τῷ λαῷ τὸ μουσικὸν αἶσθημα καὶ τὴν ἐξημέρωσιν, ἣν αὐτὸ συνεπάγεται. Διευθυντῆς δὲ πάντων τούτων τῶν θιάσων τῆς περιχώρου τῶν Παρισίων ἦν ὁ κ. Laurent de Rélle, μνηστὴρ τῆς νέας Δωρίδος, θυγατρὸς τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ κ. Châles, ἣν ἀγνοῶ ἂν ἐνυμφεύθη, διότι, ὅτε ἐγκατέλιπον τοὺς Παρισίους, εἶχεν, ἀσθενοῦσα, μετακομισθῆ ὑπὸ τῆς μητρὸς της εἰς Ἰταλίαν. Ἦν δ' ἐξαίρετος ἡ μουσικὴ ἐκτέλεσις, καὶ προφανὲς τὸ ὄφελος διὰ τὸν λαὸν ἐξ ἐνασχολήσεως εὐγενοῦς, ἀποσπώσης αὐτὸν ἀπὸ τῶν οἰνοπωλείων, καλλιεργούσης δ' ἐνταυτῷ τὴν φιλοκαλίαν του. Διερχόμενος δὲ διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ χωρίου, μετ' ἐκπλήξεως ἤκουον τὴν προφορὰν τῶν κατοίκων τὸσον διάφορον τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ὅφ' ἧς οὐδ' ὥραν ἀπείχον, ὥστε, ἀντὶ δεινοῖς καὶ μουσχοῖς, ἔλεγον δεινοῖς καὶ μουσχοῖς, πιθανώτατα κατὰ τὸν ἀρχικὸν τρόπον τοῦ προφέρειν τὴν διάφθογον.

Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὁ κ. Ἰούλιος Σίμων. Τοῦτον ἐπεσκέφθην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἠπόρησα εὖρων αὐτὸν οὕτω νεάζοντα τὴν ὄψιν, διότι πρὸ τριάκοντα δύο ἐτῶν εἶχον ἀναγνώσει αὐτοῦ τὴν «Θεοδικίαν τοῦ Πλάτωνος», καὶ οὕτω θαυμάσει τοῦ ἔργου τούτου τὸ βάθος καὶ τὴν ἐμβριθείαν, ὥστε, ὡς τῷ εἶπον, κατέττατον αὐτόν, ἐν τῇ φαντασίᾳ μου, μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὸν ἀνεζήτησα δέ, ἵνα ἐπαναλάβω καὶ παρ' αὐτῷ τὰς ἄλλοτε ἐν Ἀμερικῇ ἀποπείρας μου, καὶ τῷ παραστήσω πόσον θὰ ἐσύμφερεν εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἂν ἐδιδάσκοντο τὴν Ἑλληνικὴν, οὐχὶ κατὰ τὴν Ἑρασμίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν λεγομένην Ρεϋχλονίαν, δηλαδή κατὰ τὴν ἡμετέραν προφορὰν, διότι, ὡς ζῶσαν τὴν γλῶσσαν μανθάνοντες, καὶ δυνάμενοι νὰ ὁμιλῶσιν αὐτήν, δὲν θὰ τὴν ἐλησμόνουν, ἅμα ὡς ἀπηλλάττοντο τοῦ σχολείου, ὡς συμβαίνει, ὡς πρὸς τὰς νεκρὰς γλώσσας, δι' ὅσους δὲν ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν εἰδικῶς. Πλὴν δὲ τούτου, εἰς πάντα σπου-

δαστήν, διελθόντα διὰ τῶν κλάσεων τῆς Ἑλληνικῆς, θὰ ἦν προσιτὴ ἢ Ἀνατολή.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς μοὶ συνωμολόγησε τὰ σπουδαῖα ταῦτα πλεονεκτήματα, ἀλλὰ μοὶ εἶπεν ὅτι οἱ κύριοι καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἔχουσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ὀρθὴ προφορὰ ἐστὶν ἡ τοῦ Ἑράσμου.

— «Πεποίθησιν ἐντελῶς ἐσφαλμένην», τῷ εἶπον καὶ τῷ ἀνέπτυξά τινας τῶν ἀποδείξεων, ἃς εἶχον καταδείξει ἄλλοτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀμερικῆς. Ἐφάνησαν δ' αὐταὶ πείσασαι τὸν πολυμαθὴ Ὑπουργόν, εἰπόντα μοι ὅτι θὰ προσκαλέσῃ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Προτύπου Διδασκαλείου (école normale) νὰ παραδεχθῶσι τὴν προφορὰν ταύτην, ἵνα οἱ ἐκεῖθεν ἐξερχόμενοι διδάσκαλοι εἰσαγάγωσιν αὐτὴν ἐν καιρῷ εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ τῷ παρετήρησα ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θέλει ἀπαιτήσει μακρότατον χρόνον, ἵνα φέρῃ καρπούς, καὶ τῷ ἀντεπρότεινα ἄλλο.

Ἐχέτε, τῷ εἶπον, ὀγδοήκοντα γυμνάσια ἀνὰ πᾶσαν τὴν Γαλλίαν, καὶ ἕκαστον διαίρεται εἰς τέσσαρας τάξεις. Φέρετε ἐξ Ἑλλάδος εἴκοσι παιδιά πτωχῶν οἰκογενειῶν, καὶ τάξατε αὐτά, ὡς ὑποτρόφους, εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῶν εἴκοσι ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα γυμνασίων· εἰς δὲ τὸν Καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς δότε τὴν διαταγὴν, ἐντὸς τοῦ ἔτους νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ μικροῦ ὑποτρόφου τὴν προφορὰν αὐτοῦ, δι' ὃ, οὐχὶ ἐν ἔτος, ἀλλὰ καὶ μία ἐβδομάς ἀρκεῖ δι' ἄνδρα λόγιον. Μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ ἔτους, μεταθέσαιε τοὺς ὑποτρόφους εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἄλλων εἴκοσι γυμνασίων, μετὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς εἰς τοὺς καθηγητάς, οὕτως ἐντὸς τετραετίας οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἑλληνικῆς πάντων τῶν γυμνασίων ἔσονται ἐγκρατεῖς τῆς ὀρθῆς προφορᾶς, εἴκοσι δὲ οἰκογένειαι ἐν Ἑλλάδι θέλουσι σᾶς εὐλογεῖ διὰ τὴν εὐεργεσίαν εἰς τοὺς υἱούς των.

— Τὸ σχέδιον ἐστὶν ἄριστον, μοὶ εἶπεν ὁ κ. Ἰούλιος Σίμων, ἀλλὰ σήμερον ἀναγκαζόμεθα εἰς οἰκονομίας, ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι, μετὰ τὸν πόλεμον, ὀφείλομεν εἰς τὰ μεθόρια σχολεῖα νὰ διορίζωμεν Καθηγητάς τῆς Γερμανικῆς. Ἴσως δυνατόν

θα ἦτο νὰ διανεμηθῶμεν τὴν δαπάνην, καὶ ἡ ἡ 'Ελλάς ν' ἀποδεχθῇ αὐτῆς τὸ ἥμισυ.

Εἰ καὶ ἡ πρότασις αὕτη μοὶ ἐφάνη οὐχὶ λίαν ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Γαλλίας, ἐξηγουμένη δὲ μόνον ἐκ τῆς τότε δεινῆς θέσεως αὐτῆς, ἔσπευσα μετ' ἀγαλλιάσεως νὰ τὴν διαβιβάσω εἰς τὴν 'Ελλάδα, διότι ἐπρόκειτο, διὰ δαπάνης δέκα ὑποτροφιῶν ἐπὶ τέσσαρα μόνα ἔτη, νὰ ἐξαγοράσωμεν ἀνυπολόγιστον κέρδος τοῦ νὰ εἰσαχθῇ εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐκεῖθεν βεβαίως καὶ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς χώρας, ἡ ἡμετέρα προφορὰ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Ελληνικῆς. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐκθεσὶν μου ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον!

Ἐν Ὀκτωβρίῳ δὲ 18)30 ἔλαβον ἐπιστολὴν μετὰ κιβωτίου, καί, πρὸς οὐ μικράν μου ἐκπληξιν, τὴν μὲν ἐπιστολὴν εὗρον ὑπογεγραμμένην μόνον Ε. καὶ ἐν αὐτῇ ἐλέγχετο ὅτι κυρία τις μοὶ πέμπει, ὃ συνέγραψε δραμάτιον, παρακαλοῦσά με, ἀφ' οὗ τὸ ἐπιθεωρήσω καὶ ἐπιφέρω ὅσας νομίσω ἀναγκαίαις διορθώσεις, νὰ τὸ πέμψω ὑπὸ συμβολικῆν τινὰ ἐπιγραφὴν, ἣν μοὶ ἐσημείουν, εἰς Βιένναν, ἐν καταθέσει εἰς τὸ Ταχυδρομεῖον, ὅπου ἤθελε τὸ παραλάβει ἡ γράφουσα, προτεθειμένη νὰ διενεργήσῃ τὴν εἰς τὸ γερμανικὸν μετάφρασιν αὐτοῦ, ἵνα διδαχθῇ εἰς τῆς Βιέννης τὸ Αὐτοκρατορικὸν θέατρον. Τὸ δὲ κιβώτιον περιεῖχεν ὀλόκληρον πολυτελῆ συσκευὴν γραφείου, συγκειμένην ἐκ 13 τεμαχίων ὀρειχαλκίνων καὶ ἐπιχρύσων, κοσμουμένων ὑπ' ἀργυρῶν ἀετῶν τανυσσιπτέρων, καὶ παρεκαλούμην νὰ δεχθῶ τοῦτο, ὥς ἐνδειξιν τῶν πρὸς ἐμὲ αἰσθημάτων τῆς ἀγνώστου.

Οὐδὲν διδόμενον ἔχων, ἵνα ἐννοήσω τίς ἡ πέμπουσα, ἀνέγνω τὸ δράμα, ὑποθέσεως δημοτικῆς (drame bourgeois), ἀλλὰ φεῦ! ἦτο διορθώσεως ἀνεπίδεκτον. Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ μου ἔγραψα τῇ κυρίᾳ, ὑφ' ἣν μοὶ ὑπέδειξε συμβολικὴν ἐπιγραφὴν ὅτι, ἵνα μεταφρασθῇ καὶ γίνῃ δεκτὸν εἰς παράστασιν, δεῖται κατ' ἐμὲ τινῶν μεταρρυθμίσεων, καί, ὥς παράδειγμα, προσέθηκα εἰς τὸ ἐπιστρεφόμενον τὴν πρώτην πράξιν ὅλως νέαν καὶ κατ' ἄλλο σχέδιον συντεταγμένην. Ὡς δὲ πρὸς τὸ πολύτιμον αὐτῆς δῶρον, δὲν ἔκρινά μὲν πρέπον νὰ τὸ ἐπιστρέψω αὐτῇ, ἀφ' οὗ μάλιστα πε-

ρειῖχε καὶ σφραγίδα, ἔχουσαν ἐγκεχαραγμένα τ' ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματός μου· ἀλλ' ἐκφράσας θερμὴν εὐγνωμοσύνην, τῇ προσέθηκα ὅτι, καθ' ὃ μὴ διορθώσας τὸ δράμα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της (δὲν τῇ ἔλεγον ὅτι ἦν ἀνεπίδεκτον διορθώσεως), ἀλλ' ἀναθεὶς αὐτῇ νὰ τὸ μεταρρυθμίῃ, ἂν ἤθελε, καθ' ἃς τῇ ἔδιδον νύξεις, ἐνόμιζον ὅτι οὐδὲν εἶχον δικαίωμα εἰς αὐτό, καὶ τὴν παρεκάλουν, ἂν ἤθελε, νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ ὀπίσω ἐπίσης ἀγνώστως, ὥς μοὶ τὸ ἔπεμψεν.

Ἄλλ' οὐδεμίαν ἔλαβον ἀπάντησιν, οὐδ' ἔμαθόν ποτε τίς ἡ δραματουργός, τί τὸ δράμα ἀπέγινε, καὶ τίνι ὀφείλω τὴν ὥραίαν ἐκείνην συσκευήν, ἣτις ἔκτοτε ἔμεινε τὸ ἐγκαλλώπισμα καὶ τὸ καύχημα τοῦ γραφείου μου.

Κατὰ τὴν 9)21 Ἰουλίου τηλεγράφημα μοὶ εἶχεν ἀναγγεῖλει τὴν σύστασιν Ὑπουργείου ὑπὸ προεδρίαν τοῦ Δελιγεώργη, εἰς ὃ ἐκλήθη καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν ὁ Ι. Σπηλιωτάκης, παραιτηθεὶς ὁμως καὶ αὐτὸς μετὰ τρεῖς μῆνας. Μετ' οὐ πολὺ, τῇ 3)13 Αὐγούστου, ἔλαβον ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τούτου, δηλοῦν μοὶ ὅτι ἦν εὐχαριστημένον ἐκ τῶν περὶ Λαυρίου ἐνεργειῶν μου.

Κατὰ τὴν 23 Ἰουλίου (5 Αὐγούστου) εὐφρόσυνον οἰκογενειακὸν συμβὰν μᾶς ἀνηγγέλθη τηλεγραφικῶς, ὃ ἐν Κωνσταντινουπόλει γάμος τοῦ φιλτάτου μου Ἀριστείδη μετὰ τῆς νέας Λουκίας Βαλτατζῆ. Ἐκτοτε δ' ὁ Ἀριστείδης, παραιτηθεὶς τῆς Γερμανικῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἣ μόνον πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ γύμνασιν ἦν κατατεταγμένος, εἰ καὶ δύο πολέμους ἐν αὐτῇ ἐπολέμησε, μετέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ εἰς βαθμὸν Ἀνθυπολοχαγοῦ, κατὰ τὸν νόμον, ὅστις ἦν ἀτοπώτατος κατ' ἐμέ, διότι ἐν τῷ ἀσυγκρίτως ἐντελεστέρω τοῦ ἡμετέρου γερμανικῷ στρατῷ ἦν ὁ Ἀριστείδης Ὑπολοχαγός, εἰς τῶν ἀρχαιοτέρων, εἰς δύο εὐρωπαϊκοὺς πολέμους ἐνεργητικώτατον μέρος λαβὼν, καὶ φέρων παράσημα, ἃ ἔλαβεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ἀλλὰ συγχρόνως δεινὴ κατέθλιβεν ἡμᾶς συμφορὰ, τὰ ἀπαισιώτερα ἀπειλοῦσα. Ὁ ἐν Ἀννοβέρῳ Συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ μᾶς ἔπεμψε, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου τὴν ἀπαίσιον

ἀγγελίαν ὅτι ὁ ἀγαπητὸς ἡμῖν Αἰμύλιος, ὅστις ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὑπηρέτει, ἔπτυεν αἷμα. Ἐν τῷ ἅμα ἀπῆλθεν ἐκεῖ ὁ Ἀλέξης, καὶ λαβὼν ἑξάμηνον ἄδειαν ὁ Αἰμύλιος, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ἰσχνὸς καί, ὠχρὸς, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν γενεθλίων του. Οἱ δ' ἰατροί, ἄλλοτε μὲν ἐπίφοβα, ἄλλοτε δ' αἰσιώτερα γνωμοδοτοῦντες, ἀπεφάνθησαν ὅμως ὅτι ἔχει τὸν ἀριστερὸν πνεύμονα κατὰ τὸ ἑν δέκατον προσβεβλημένον, δι' ὃ καὶ τὸν ἀπεσύραμεν ἐντελῶς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Εἰ δὲ καὶ δὲν ἔπαυσαν δίδοντες ἡμῖν θεραπείας ἐλπίδας, κατειχόμεν ἑγὼ ὑπ' ὀδυνηρῶν προαισθήσεων, ὅτε τὸν ἔβλεπον ὠχρόν, καὶ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος ἐστερημένον, καὶ ἐρῶρήγνυτο ἡ καρδιά μου, ὅτε τὸν ἤκουον παίζοντα ἐν τῷ δωματίῳ του ἐπὶ τῆς Zither μελωδίας μελαγχολικᾶς, ἠχούσας ὡς θρηνηδεις ἀποχαιρετισμούς. Ἡσχολεῖτο δ' ἐν τούτοις καὶ εἰς ποιητικὰ δοκίμια, ἀπὸ τῶν ὁπέσχοντο ὅτι ἤθελον τὸν ὠριμάσει ποτὲ εἰς ἑξοχὸν ποιητὴν. Ἀπῆλθε δὲ μετ' αὐτοῦ πᾶσα ἡ οἰκογένεια εἰς Cotterets, ὅθεν, κατ' ἀρχὰς μὲν λυπηραί, εἶτα δ' ἀόφρονοι μοὶ ἦρχοντο εἰδήσεις περὶ τῆς υἱείας του. Ἀλλὰ τὸν Δ)βριον κατὰ νέαν ἐντολὴν τοῦ ἱατροῦ, θεωρήσαντος τὴν ἀσθένειαν πάλιν, ὡς λίαν σπουδαίαν, συναπῆλθε μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας εἰς Cannes καὶ ἔμεινα ἑγὼ μόνος μου εἰς Παρισίους, ὅπου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός, μ' ἐπεσκέφθη ὁ γυναικάδελφός μου Γουλιέλμος Σκήν, ἀνὴρ γνωστότατος καὶ λίαν τιμώμενος ἐν Σκωτία διὰ τὴν βαθειάν του γνῶσιν τῆς Κέλτικῆς φιλολογίας, καὶ τὴν λαμπρὰν ἔκδοσιν, ἣν ἐφιλοτέχνησε, τῶν κελτικῶν ᾠσμάτων, ἃ θεωροῦνται ὡς ἡ κατὰ μέρος πηγὴ τῶν Ὀσσισανικῶν ῥαψωδιῶν.

Μᾶς ἐπεσκέφθη δὲ καὶ ἡ ἀνεψιά μου, Ζωὴ Θόμψων, θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς μου Ῥαλοῦς, σύζυγος δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ὑόρκης, εὖσαρκος μὲν, ὑπὲρ ἄλλοτε, ἀλλ' οὐχ' ἦτον ὠραία.

Εἰς τὴν θυγατέρα μου δὲ Ζωὴν ἀνεφάνη πάλιν ἡ δερματικὴ νόσος ἣτις τῇ εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν καὶ πολλάκις ἐπαναλάμβανετο ἔκτοτε. Μᾶς ἐσυστήθη δὲ θεραπευτικὸν κατάστημα ἐν Βιέννῃ, καί, ἐλθὼν ἐκεῖθεν ὁ Κλέων, τὴν παρέλαβε, καθ' ἣν ἡμέραν ἀνεχώρει ἡ λοιπὴ οἰκογένεια εἰς Cotterets, ὅτε δὲ μετὰ τινος μηνὸς ἐπέστρεψεν, ἦτον ἐντελῶς καὶ διὰ παντὸς ἀπηλλαγμένη τῆς νόσου.

Κατὰ Δεκέμβριον δ' ἦλθε πρὸς ἐμὲ κύριός τις, Bourdon καλούμενος, καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν βιογραφίαν μου, δι' ἔργον ὃ ἐξέδιδεν. Ἦν δ' ὁ δεύτερος τοῦτο αἰτῶν μοι. Ἀλλὰ τὸν ηὐχαρίστησα, εἰπὼν ὅτι δὲν νομίζω νὰ ἔπραξά τι ἄξιον ἀπομνημονεύσεως, καὶ οὔτε ἐπιθυμῶ βιογραφίας μου δημοσίευσιν, οὐδὲ μνήμην τοῦ ὀνόματός μου ἐν βιβλίοις.

Περίεργος δ' ἀπαίτησις μοὶ ἀπηνυθύνθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων, νὰ πληρώσω ἑνδεκα χιλιάδας δραχμῶν, τὸ ὑπόλοιπον τῆς εἰς ἐμὲ πεμφθείσης προσφορᾶς τοῦ Κοντογιαννάκη ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Βρεφοκομείου. Τὴν προσφορὰν ταύτην ἐγὼ εἶχον προκαλέσει, ὥς ἀνωτέρω ἐξέθηκα, καὶ ἅμα ὁ Δῆμος, παρασκευασθεὶς διὰ τὴν προκειμένην οἰκοδομήν, ἐζήτησε τὰ χρήματα, ἀπέτισα τὴν βαρύνουσάν με παρακαταθήκην μέχρι τελευταίου ὀβολοῦ, ἀλλὰ τὰς ἀποδείξεις δὲν εἶχον παρ' ἐμοί, ἵνα τὰς παρουσιάσω, διότι πολλὰ τῶν χαρτίων μου ἔμενον ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Δῆμος, ἐπομένως, ἐπέμεινε ζητῶν, καὶ ἀποκρούων τοὺς διωστρεισμούς μου· καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μοὶ συμβῇ καὶ ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς δωρεᾶς τῆς Βιβλιοθήκης Ἀνδριτσαίνης, νὰ πληρώσω δηλαδὴ χιλιάδας τινὰς διὰ προσφορὰν, ἧς ἐγὼ δὲν μετεἶχον κατ' ἄλλο, εἰμὴ ὅτι, κατὰ πρόκλησίν μου αὕτη ἐγένετο. Εὐτυχῶς ὁ Δῆμος, ἀκριβέστερον ἐρευνήσας εἰς τὰ ἀρχεῖά του, εὗρεν ὅτι τῷ ὄντι εἶχε λάβει τὴν ποσότητα, καὶ ἔπαυσε νὰ μ' ἐνοχλῇ.

Ἐντὸς δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἀπώλεσα φίλον ἀγαπητὸν καὶ διὰ τὴν πατρίδα πολύτιμον, τὸν Πέτρον Δηλιγιάννην, ἀποθανόντα τῇ 18)30 Ἰουλίου. Ἄλλοι δὲ πολιτικῶς σπουδαῖοι θάνατοι, συμβάντες ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, ἦσαν ὁ τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας καὶ ὁ τοῦ πρώην ἐν Παρισίοις συναδέλφου μου, Πρέσβεως τῆς Τουρκίας, Τζαμίλ, ἐπὶ τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Πετρούπολιν, ὅπου εἶχε μετατεθῇ, φαρμακευθεὶς καθ' ὁδόν, ὥς ἐρῶδέθη. Σπουδαιότατον δὲ συμβὰν ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ', ἐν τῇ ἐπαύλει τῆς αἰχμαλωσίας του, κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου 9 Ἰανουαρίου 1873.